

Kaligrafie, krasopis a školní psací předlohy v historii a současnosti

Veronika Hrabcová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika HRABCOVÁ**
Osobní číslo: **K09450**
Studijní program: **B 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Grafický design**

Téma práce: **Kaligrafie jako volný a užitý výrazový prostředek**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + přílohy, odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 15/2010) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

Kaligrafie, krasopis a školní psací předlohy v historii a současnosti

2. Praktická část:

Kaligrafie jako volný a užitý výrazový prostředek

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **M. A. Lenka Baroňová**
Ústav reklamní fotografie a grafiky
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2012**

Ve Zlíně dne 1. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....15. 3. 2012.....

Veronika Hrabcová

Jméno, příjmení, podpis

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

²⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

³⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Teoretická část: Experimentální a výrazová kaligrafie. Novodobé psací nástroje. Historie a současnost školních psacích předloh u nás i ve světě se zaměřením na školní písmo Comenia Script.

Praktická část: Autorská kniha na téma rukopis, písmo a vyjádření veřejnosti na otázky týkající se tohoto tématu. Plakáty s tématem volná kaligrafie.

Klíčová slova: Kaligrafie, rukopis, písmo, kniha, Comenia Script, písanka

ABSTRACT

Theoretical part: Experimental and expressive calligraphy. Modern writing tools. Past and Present of school stationery template at home and abroad with a focus on school Comenia Script font.

Practical part: Author book with the theme of the manuscript, handwriting and public statements on issues related to this topic. Posters with the theme of free calligraphy.

Keywords: Calligraphy, handwriting, script, book, Comenia Script, writing exercise book

Chtěla bych poděkovat paní M. A. Lence Baroňové za cenné rady a připomínky při konzultacích teoretické i praktické části bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ŠKOLNÍ PSACÍ PŘEDLOHY	11
1.1 HISTORIE A SOUČASNOST V ČR.....	11
1.1.1 Školní psací potřeby.....	15
1.1.2 Ukázky písanek a slabikářů.....	15
1.2 HISTORIE A SOUČASNOST VE SVĚTĚ.....	19
1.2.1 USA.....	19
1.2.2 Německo.....	22
1.2.3 Francie.....	23
1.2.4 Velká Británie.....	25
1.3 COMENIA SCRIPT.....	27
1.3.1 Radana Lencová.....	27
1.3.2 Projekt Comenia Script.....	28
1.3.3 Didaktické pomůcky.....	29
1.3.4 Pilotní ověřování.....	32
1.3.5 Reakce a kritika.....	33
1.3.6 Výsledky průzkumu veřejnosti o psacím písmu a Comenii Script.....	38
2 KALIGRAFIE A KRASOPIS	41
2.1 HISTORIE PSACÍCH NÁSTROJŮ.....	41
2.1.1 Ptačí brk.....	42
2.1.2 Kovové pero.....	42
2.1.3 Plnicí pero.....	43
2.1.4 Kuličkové pero.....	43
2.1.5 Tužka.....	44
2.1.6 Inkoust.....	44
2.2 POJEM KALIGRAFIE.....	46
2.2.1 Osobnost moderní kaligrafie.....	47
2.3 KALIGRAFIE A RUKOPISNÉ PÍSMO.....	47
2.3.1 Experimentální a výrazová kaligrafie.....	48
2.3.2 Kreslené písmo.....	50
2.3.3 Čeští ilustrátoři a jejich rukopisná písma.....	54
II PRAKTICKÁ ČÁST	58
3 KALIGRAFIE JAKO UŽITÝ A VÝRAZOVÝ PROSTŘEDEK	59
3.1 VOLNÁ KALIGRAFIE.....	59
3.1.1 Plakáty.....	59
3.2 AUTORSKÁ KNIHA.....	62
3.2.1 Otázky.....	62
3.2.2 Lidé.....	63
3.2.3 Koncept.....	63
3.2.4 Vyhodnocení.....	63
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	69
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	72
SEZNAM OBRÁZKŮ	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Je tomu již více než pět tisíc let, kdy lidé poprvé projeví snahu zaznamenat si své myšlenky, nápady a poznatky. Již před pěti tisíci lety písaři používali inkoust, brk a listy papýru, na který vkládali svá mistrovská díla.

Dnes chápeme psaní jako samozřejmost patřící ke každodennímu životu. Na základní škole jsme se naučili psát podle psací předlohy, kterou jsme si postupně upravili k obrazu svému a která nám pro naše účely nejlépe vyhovuje. Dnešní doba moderních technologií nám umožňuje šířit a vstřebávat informace zcela na jiné úrovni, než v době „před počítači“. Rukopisné písmo je v některých případech nahrazeno rychlejší a efektivnější elektronickou formou. Knihy jsou vystřídány internetem, poznámky si píšeme do notebooků, tabletů nebo iPadů, posíláme e-maily z pohodlí domova a komunikujeme s přáteli prostřednictvím sociálních sítí.

V této práci se zaměřuji především na historii a současnost školních psacích předloh u nás i ve světě. Školní psací písmo, které se šedesát let v téměř nezměněné podobě učí žáci i dnes, má v posledních dvou letech konkurenci v podobě nového písma Comenia Script autorky Radany Lencové.

Druhým stěžejním tématem, kterému se věnuji je kaligrafie a historie novodobých psacích nástrojů. V kaligrafii se zaměřuji především na autory experimentální, výrazové kaligrafie, kreslené písmo a české ilustrátory. Toto téma volně navazuje na druhou část mé praktické bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠKOLNÍ PSACÍ PŘEDLOHY

1.1 Historie a současnost v ČR

Píšeme písmem latinským neboli latinkou. Název vychází z latinského jazyka a je výsledkem vývoje, který probíhal několik tisíciletí. Ustálená forma latinky pochází z 2. století př. n. l. Latinkou, kterou píšeme na školách dnes, můžeme sledovat v jejím historickém vývoji desítky a stovky let dozadu. Vývoj latinky po tvarové stránce závisí na mnoha podmínkách, na materiálu, nástrojích a rychlosti psaní. Historii latinského školního písma můžeme sledovat v posledním století. Před latinkou se u nás psalo německým písmem – švabachem a kurentem. V celém období od 15.–19. století se na českém území psalo humanistickým písmem a také písmem novogotickým, které vycházelo z německých textů. V roce 1774 se díky Všeobecnému školnímu řádu stal oficiálním školním písmem kurent (německá novogotická kurziva). Změna nastává v roce 1870, kdy dochází k ustupování kurentu a jako školní písmo můžeme označit latinku. Přičinil se o to i František Jan Tomsa, spisovatel, český buditel, publicista a autor jazykových učebnic. Své zásluhy získal i za snahu tisknout české knihy latinkou, namísto užívaného německého gotického písma.

	Kurent - německé novogotické písmo kurzivní		Švabach - novogotické písmo tiskové			Kurent - německé novogotické písmo kurzivní		Švabach - novogotické písmo tiskové	
	Majuskuly	Minuskuly	Majuskuly	Minuskuly		Majuskuly	Minuskuly	Majuskuly	Minuskuly
A					O				
Ä					Ö				
B					P				
C					Q				
D					R				
E					S				
F					Š				
G					T				
H					U				
CH					Ü				
I					V				
J					W				
K					X				
L					Y				
M					Z				
N									

Obr. 1. Kurent: německá novogotická kurziva, švabach: novogotické písmo tiskové

Naše dnešní psací písmo se vyvinulo z písma tiskacího, které se přizpůsobovalo pohybu ruky, funkci pracovního nástroje a vlastnostem psacího materiálu. Můžeme sledovat postupné prohnutí přímek tiskacích písmen a přizpůsobování pohybu ruky při psaní písmen malé abecedy.

V písmu ze **Slabikáře pro dědinské školy** je ještě patrný vliv kurentního písma, u písmen velké abecedy N, Z a písmen malé abecedy z, r. Dolní klíčky písmen k, y ještě nejsou zcela dotažené. Písmo má výrazné stínování, je více dekorativnější a nespojité, než písmo jakým píšeme dnes. I přesto má některé tvary jednodušší, např. velké písmeno L.

Obr. 2. Psací písmo ze Slabikáře dědinské školy, 1852

V knize **První knížka milé mládeže česko-slovanské** je použito psací písmo podle anglického vzoru, které je výrazně stínované. Na rozdíl od předchozího typu písma, v tomto písmu již nenajdeme dekorativní prvky, ale větší kurzivnost textu.

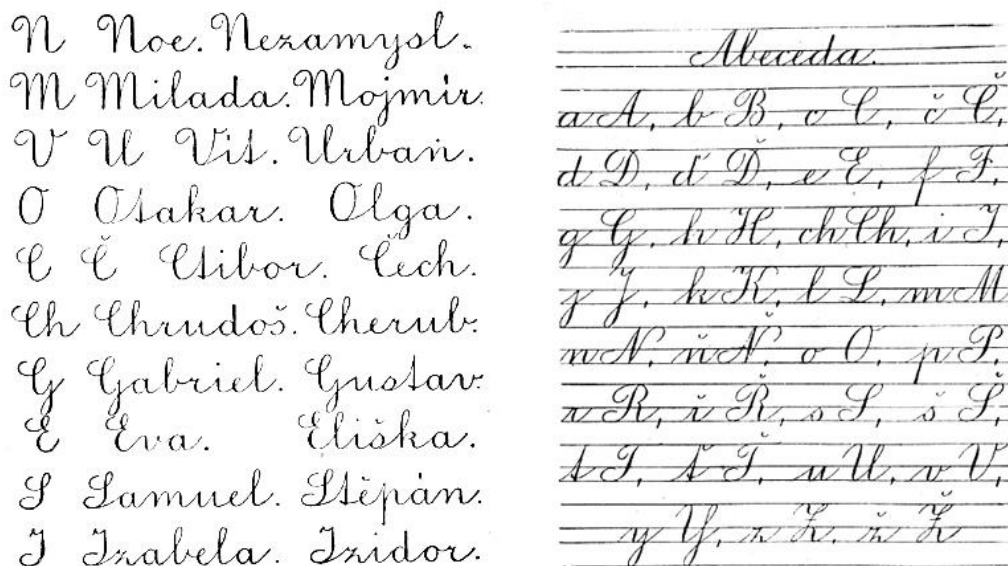

Obr. 3. První knížka milé mládeže česko-slovanské, Řezáč, Bulíř 1880

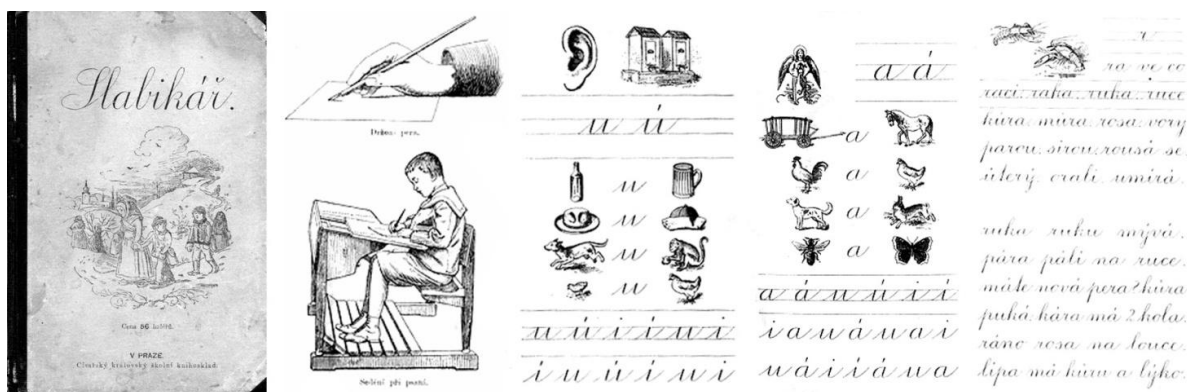
Výjimku v kurzivních psacích školních předlohách tvoří stojaté psací písmo Vincence Podhajského v **Čítance pro školy obecné I**. Na konci 19. století se považovalo nakloněné písmo za nepřipustné a v mnoha zemích bylo zavedeno stojaté písmo. Výsledky pokusů se stojatým písmem ukázaly, že nakloněné písmo umožňuje žákům psát daleko rychleji, než

písmem stojatým. Většina žáků si písmo sama přizpůsobí na kurzivní formu. Na začátku 20. století se opět zavádí nakloněná forma abecedy.

Písmo ze **Slabikáře Frumara-Jursy** má již opět původní nakloněnou podobu. Tento typ písma se vyučoval na školách až do roku 1933.

Obr. 4. Čítanka pro školy obecné I., 1895; Abeceda ze Slabikáře Frumara-Jursy, 1909

Obr. 5. Slabikář, 1912

V roce 1933 prochází školní psací latinka dalšími změnami, které se snaží ještě více zjednodušit a sjednotit školní písmo. Je nestínované a upravené tak, aby se dalo psát jedním tahem.

Václav Penc vytvořil v 60. letech návrh nového typu školního písma. Nová předloha byla bez stínování, jednotlivé znaky písmen se více zúžily. Písmo se psalo monolineárně.

abcdefghijklmnopqrstuviwx
 ABCDEFGHIJKLMNOP
 QRTUVWXYZ

Obr. 6. Zjednodušená forma latinky zavedená 7. prosince 1932

a A b B c C ě Ě d D ě Ď e E f F
 g G h H ch Ch i I j J k K l L m M
 n N ň Ň o O p P r R ů Ů s S š Š
 t T ť Ť u U v V y Y z Z ž Ž

Obr. 7. Normalizované psací písmo podle předloh a metodiky Václava Pence,
 používané v Československu, 1953–1958

Současná forma psací latinky je na našich školách zavedena přes šedesát let. V roce 1978 došlo jen k drobným úpravám (zeštíhlení písmen a změně psaní číslic). Naše dnešní psací písmo je přizpůsobené přirozenému pohybu ruky, tvaru, funkci nástroje a také psacímu materiálu.[1]

abcdefghijklmnopqrstuviwx
 nopqrstuviwx
 ABCDEFGHIJKLMNOP
 NOPQRSTUVWXYZ

Obr. 8. Současná forma latinky vyučovaná na základních školách

1.1.1 Školní psací potřeby

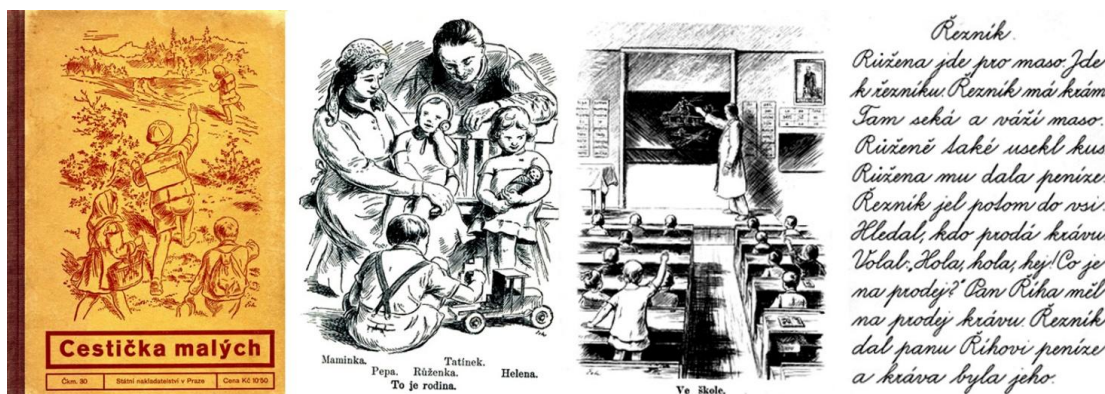
V dřívějších dobách se jako školní psací nástroj používalo **olověné pisátko (olůvko)** pocházející zpočátku roku 1800, kterým se psalo na drsnou podložku z papíru nebo pergameny. Olůvko zanechávalo měkkou, šedou stopu. **Pisátkem** se psalo na břidlicovou destičku.

V dnešní době používají prvňáčci typ školního pera většinou dle rozhodnutí školy. Ještě před používáním školních per píší žáci nejprve tužkou. Pomocí uvolňovacích cviků se dítě připravuje na přechod z tužky na pero. Jedním z nich je **Centropen Tornado**, které nahrazuje plnicí pera. Pero se dá zmizíkovat a má ergonomický úchop, který dětem umožňuje jeho správné držení. Dalším typem školního pera je **Stabillo Easy Original**, doporučuje se dětem, které nemají příliš jisté písmo. Pero je vyrobeno z neklouzavého materiálu a díky větší tloušťce stopy zakryje mírné nedostatky při psaní. Pera jsou speciálně navržena pro praváky i leváky. Ideálním perem pro začátečníky je plnicí pero **Fabel-Castell Junior**. Hrot je tvořen nerezovou ocelí s iridiovou špičkou, díky které je možno psát při velkém tlaku. Nechybí ani ergonomický úchop s měkkým povrchem. [12]

Obr. 9. Školní pera: Centropen Tornado, Stabillo Easy Original, Fabel-Castell Junior

1.1.2 Ukázky slabikářů a písanek

Obr. 10. Slabikář, Cestička malých, 1935

III. Loudova kreslířská písanica z roku 1938 sloužila jako příručka pro 5.– 8. ročník obecných škol a 1.– 3. třídy měšťanských škol v československém jazyce. Děti se učily psát jednotlivá písmena podle jejich konstrukce, které byly popsány v úvodu písaniky.[2]

Obr. 11. III. Loudova kreslířská písanica, Louda 1938

Písanica pro zahraniční studenty si klade za cíl naučit psát studenty čitelně, úhledně, přesně a rychle podle metodických prostředků a postupů. Písanica obsahuje 20 listů linkovaného papíru formátu A4. Při vytváření písaniky postupuje autorka podle obtížnosti jednotlivých písmen.[3]

Písanica

pro zahraniční studenty

Helena Kempná

Praha 1988

Obr. 12. Písanica pro zahraniční studenty, Kempná 1988

Písanica pro 1. ročník základní školy pro slabozraké umožňuje zrakově postiženým dětem vytvářet snazší podmínky pro nácvik psaní. Písanica má formát A4 a je navržena tak, aby děti neměly problém s poznáváním jednotlivých znaků písmen. V písanice jsou barevně odlišena písmena a linky. [4]

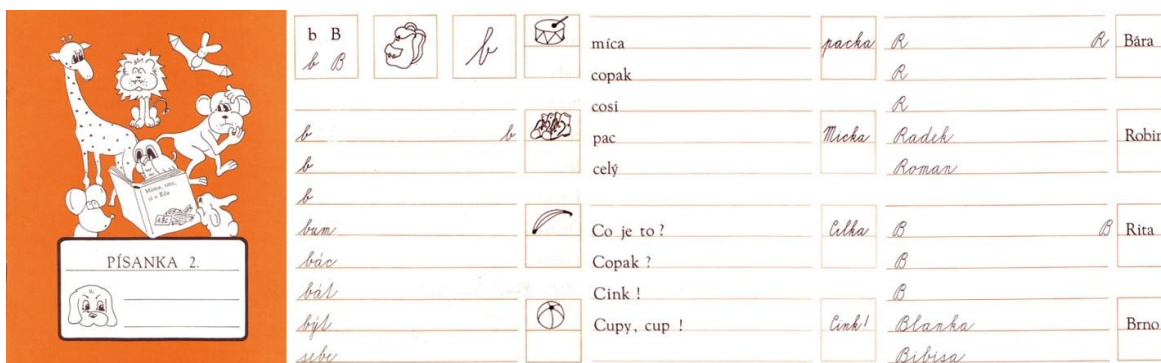
PÍSANKA

pro 1. ročník
základní školy
pro slabozraké
I. díl

SPN

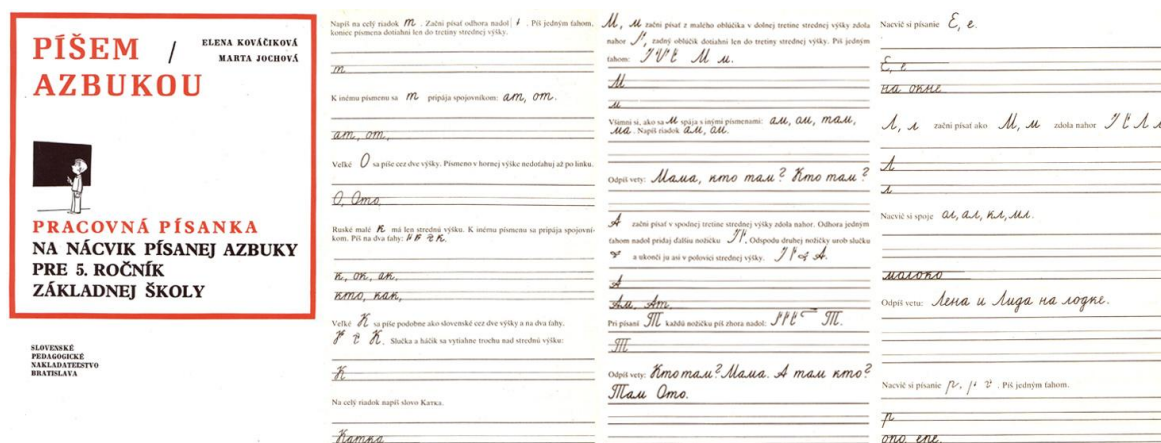

Obr. 13. Písanka pro 1. ročník základní školy pro slabozraké, Flenerová-Wagnerová 1989

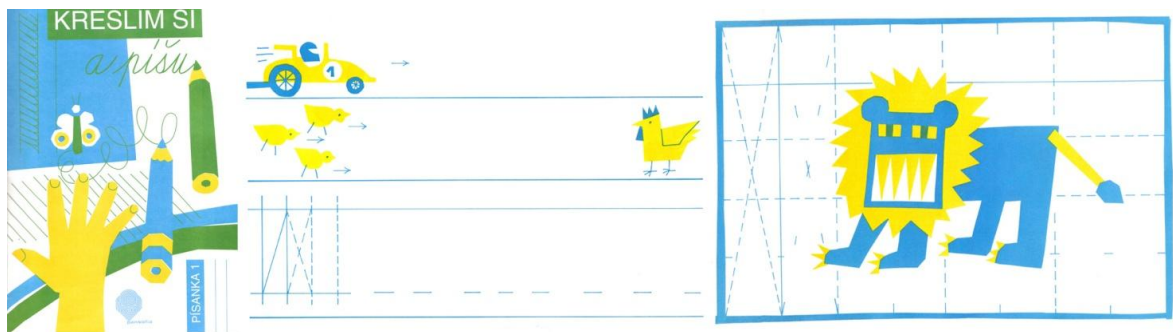
Obr. 14. Písanka 2. díl, Mikulenková 1991

Píšeme azbukou je pracovní písanka pro nácvik psané azbuky pro 5. ročník základní školy. Skládá se z jednotlivých úkolů, které mají děti naučit samostatnosti a svědomitosti. Písanka obsahuje klíč k úlohám.

Obr. 15. Píšeme azbukou, Kováčiková, Jochová 1991

Písanka **Kreslím si a píšu** je sice určena pro 1. ročník základních školy, ale spíše slouží k uvolňovacím cvikům pohybu ruky. V písance nenajdeme ani jeden nácvik písmene.

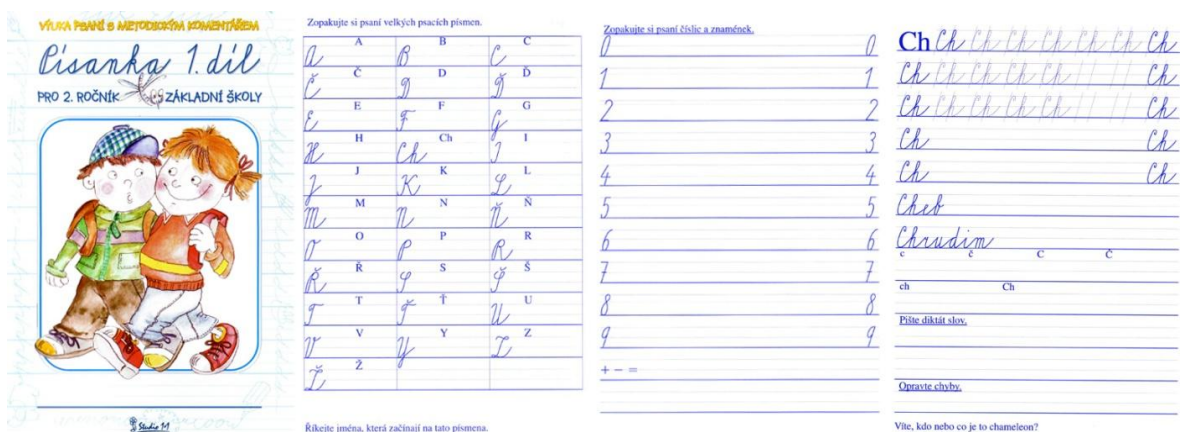

Obr. 16. *Kreslím si a píšu*, Vančurová 1993

Písanka 2. díl z roku 1991, **Domácí písanka 1.** z roku 1996 a **Písanka 1. díl** z roku 2009 se od sebe liší pouze grafickým zpracováním a větší kurzivností písmen v Domácí písance.

Obr. 17. *Domácí písanka 1.*, Špačková 1996

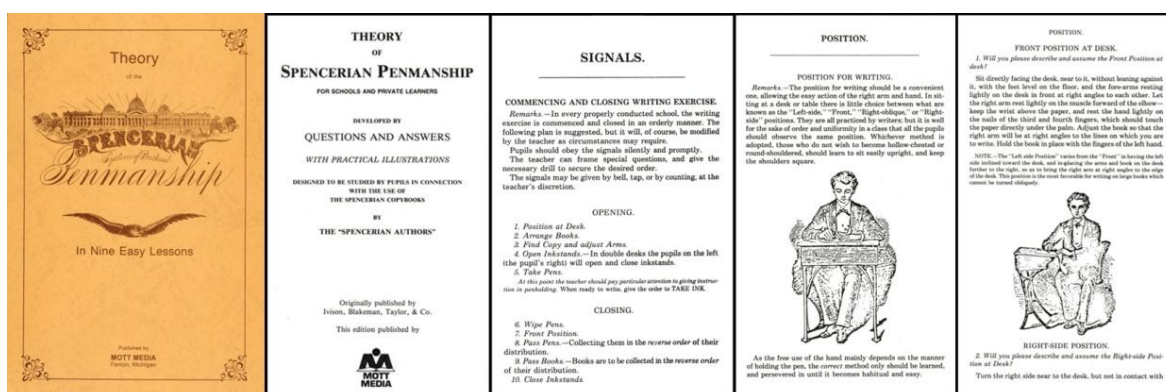
Obr. 18. *Písanka 1. díl pro 2. ročník ZŠ*, Potůčková 2009

1.2 Historie a současnost ve světě

1.2.1 USA

Spencerian Penmanship

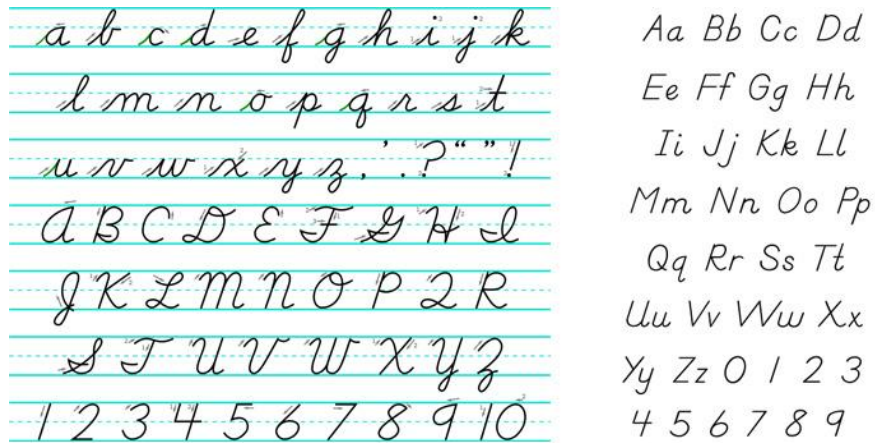
Za zakladatele amerického krasopisu je považován Rogers Spencer Platt. Narodil se roku 1800 v New Yorku. Od útlého věku se věnoval psaní a kaligrafii. Vystudoval práva, věnoval se anglické literatuře a především krasopisu. V roce 1848 vydal svou první knihu o krasopisu: *Spencer and Rice's System of Business and Ladies' Penmanship*. Později byla kniha vydávána pod názvem *Spencerian or Semi-Angular Penmanship*. Byl to manuál k praktickému krasopisu, který se používal v amerických školách do poloviny roku 1920. Kniha vysvětluje způsoby správného sezení, zacházení s perem a filozofii výuky na školách. [13]

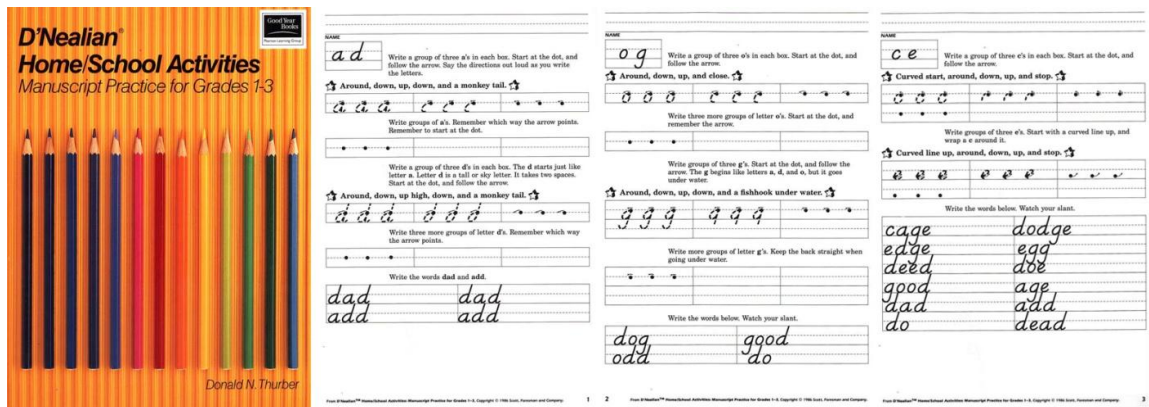
Obr. 19. *Theory of the Spencerian Penmanship*, Rogers Spencer Platt, 1866

Metoda D'Nealian

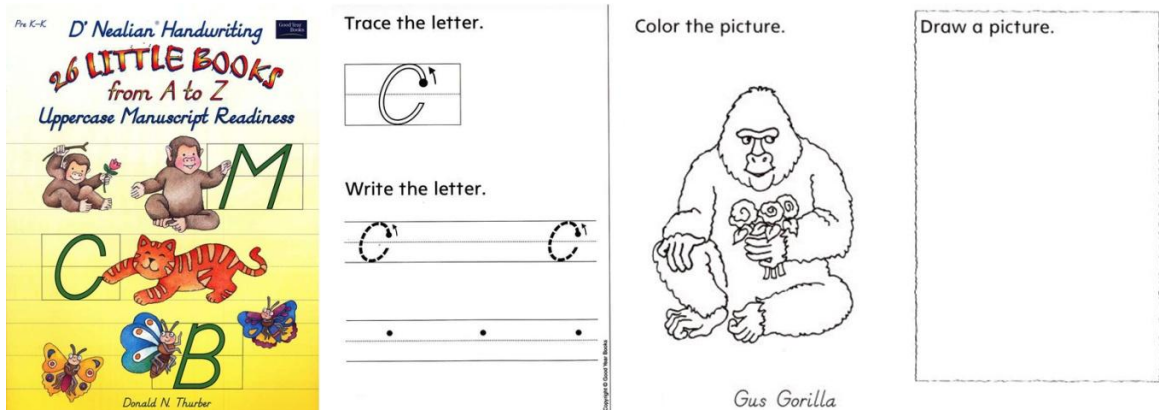
Jedním z typů současného amerického školního písma je písmo D'Nealian, které bylo poprvé představeno v roce 1978 Donaldem Nealem Thurberem. Systém se skládá ze dvou variant – tiskací a rukopisné předlohy. Systém je nastaven tak, aby zmírnil obtížnost při výuce psaní a přechod na psaní kurzivním typem písma. Tiskací typ školního písma je alternativou k tradičnímu rukopisnému stylu psaní. Písmena malé tiskací abecedy jsou pro děti lépe zvládnutelné. Tradiční rukopisná metoda vyžadovala mnohem víc tahů jednotlivých písmen než tiskací. Současná metoda tiskacího písma má i své odpůrce. Pokud by se začala používat metoda pouze tiskacího psaní, mohly by mít děti v budoucnu problém přečíst texty, které jsou napsané krasopisným typem školního písma. [14]

Obr. 20. D'Nealian cursive writing, D'Nealian manuscript

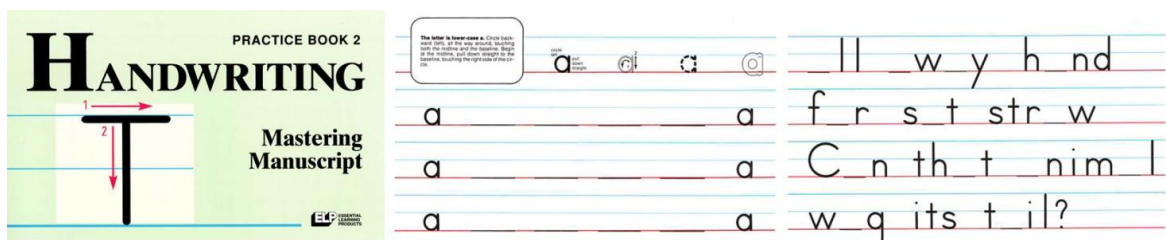
Obr. 21. D'Nealian HomeSchool Activities Manuscript, Grades 1 to 3, D'Nealian 1986

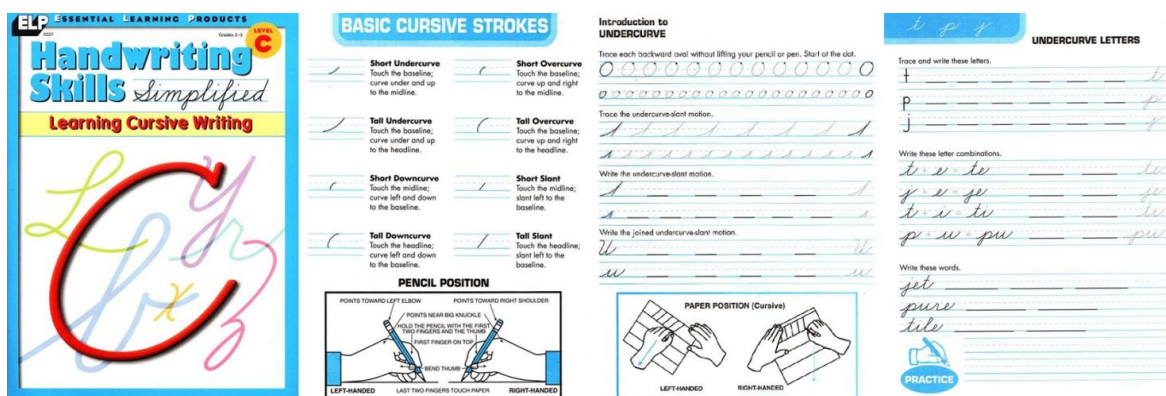
Obr. 22. D'Nealian Handwriting 26 Little Books from A to Z in Uppercase, D'Nealian

Metoda Zaner-Bloser

V Americe zakládá písař Charles Paxton Zaner školu krasopisu. Její historie sahá až do roku 1888. Školní vzdělávací program zahrnoval speciální kurzy pro studenty. Škola je připravovala na kariéru písařů, učitelů krasopisu, rytců nebo ilustrátorů. V roce 1891 prodal Zaner podíl Elmeru Ward Bloserovi, vynikajícímu krasopisci, který působil na Specerian Business College v Clevelandu. Ve své době to byla jediná univerzita krasopisu a kreslení na světě. Vzdělávací program zahrnoval také psychologii, filozofii nebo anglickou kompozici. V roce 1895 nabízela instituce Zaner-Bloser i odborné materiály o písmu nebo rukopisy na zakázku. Od roku 1904 Zaner-Bloser propaguje metodu zjednodušeného stylu psaní, která patří mezi jednu z hlavních vyučovacích metod pro děti ve Spojených Státech. Dnes je Zaner-Bloser jedním z předních vydavatelů vycházející z výzkumu čtení, psaní, pravopisu, rukopisu a slovní zásoby. Vytváří dynamické a efektivní vzdělávací programy, jejímž cílem je inspirovat studenty a začlenit je do gramotné společnosti.[15]

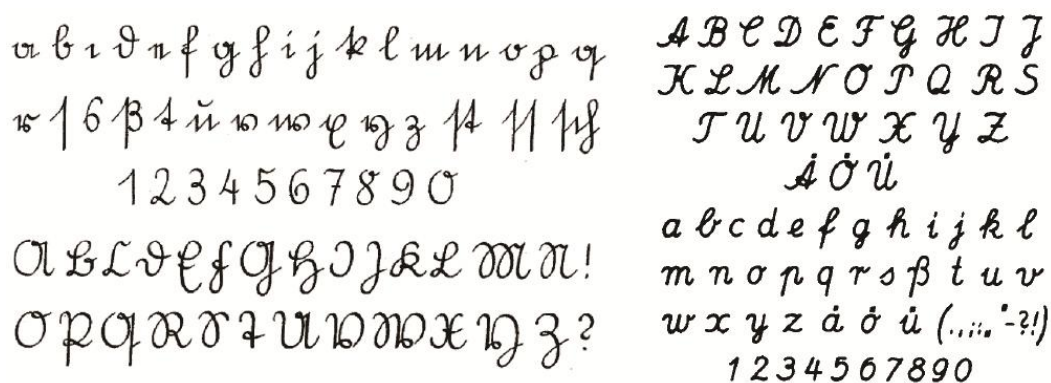
Obr. 23. Mastering Manuscript Grade 2, Handwriting Practice Book, 1978

Obr. 24. Handwriting Skills Simplified Learning Cursive Writing Level C, 2000

1.2.2 Německo

Ludwig Sütterlin (1865–1917) byl německý grafik a autor školního písma Sütterlin Schreibrchrift. V Německu bylo toto písmo testováno v letech 1914–1924.

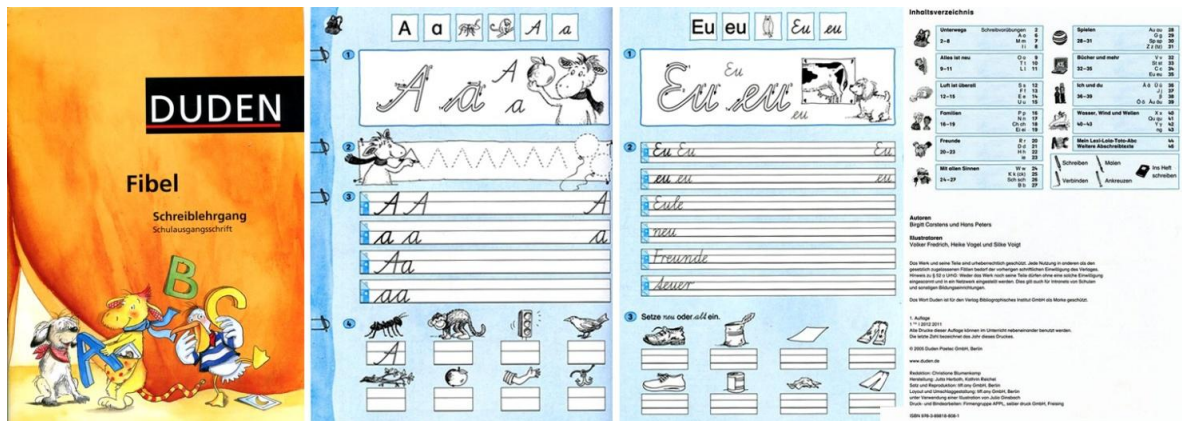

Obr. 25. Abeceda Sütterlin a Deutsche Nonnalschrift, 1941

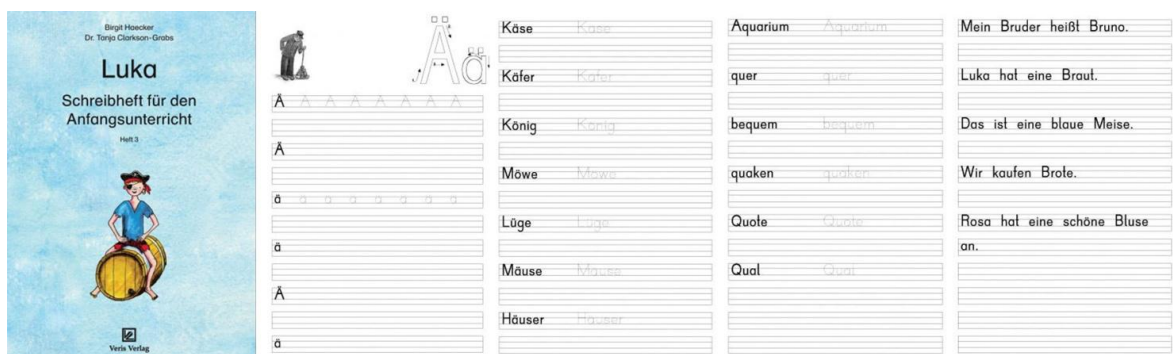
Německá normalizovaná latinka z roku 1968 autorem Renate Tost a Elisabeth Kästner prošla vlastním vývojem. Od roku 1961 probíhalo v Německu testování různých variant abeced. Na základě nového vzdělávacího programu v roce 1968 se tvar písmen stále zjednodušoval. Mezi charakteristické rysy patří větší čitelnost, méně dekorativnosti. Písmo vychází z anglické tučné krasopisné latinky.[8]

Obr. 26. Německá normalizovaná latinka, Renate Tost a Elisabeth Kästner, 1968

Obr. 27. Duden Fibel. Berlin, Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Thüringen, 2005

Obr. 28. Luka. Schreibheft Anfangsunterricht. Heft 3, 2007

1.2.3 Francie

Ve Francii v období 16. století dochází k rozmachu humanistického písma. O století později se centrum humanistického písma přesunulo z Itálie do Francie. Začalo se objevovat i v kaligrafických učebnicích. Vznikala nová písma, která vycházela z novogotického a humanistického písma – Financière, La Ronde a Bastarda.

Do poloviny 19. století se na všech školách ve Francii užíval jako psací nástroj ptačí brk. Industrializace kovových per začala v polovině 19. století v Boulogne-sur-Mer společností Blanzky-Poure.

V roce 1965 se ve školních lavicích objevuje i kuličkové pero, které nevyžadovalo přítlak ruky při psaní, stejně jako ptačí brk. Šířka linky kuličkového pera byla totožná.

Historie písma La Ronde se datuje od roku 1557. Roku 1972 se psalo na školách písmem La Ronde volitelně, děti se již v té době učily moderní kurzivní formu.

aux migrants fixés dans leur élan sur un
 azur et bleu. Troués ci et là, ils
 ont pénétré les rayons du soleil pour finir sur
 des taches éteintes d'un kilim. Au fond de la
 chambre, il y a un autre rideau Vert. Sans
 motif aucun. Il cache une porte condamnée.
 Le débarras La chambre est vide
 de tout ornement. Sauf sur le mur
 qui sépare les deux fenêtres où on a accroché
 un petit kandjar et, au-dessus du kandjar

Obr. 29. Ukázka rukopisu písmem La Ronde

Obr. 30. Pisanka z roku 1860

V dnešní době se klade důraz i na pohybová cvičení, díky kterým si děti lépe zapamatují jednotlivé tahy písmen, které nejprve pomyslně píší ve vzduchu. Učitel je žákům nejprve názorně předvede a poté si je děti procvičují do připravených tabulek.

Na některých školách se v hodinách výtvarné výchovy věnují i formování rukopisu. Žáci si zkoušejí i jednoduchou kaligrafii a využívají speciální nástroje, které jim umožní psát různou diferenciací písmových tahů.[16]

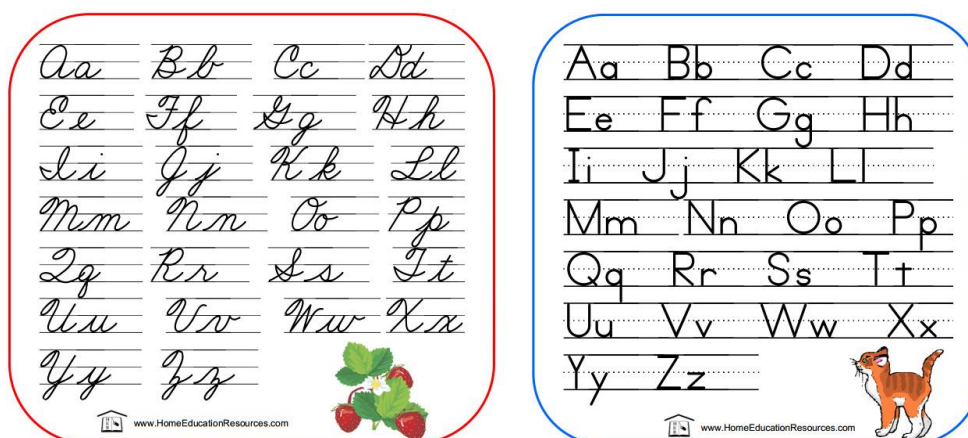

Obr. 31. Ukázka abecedy a písanek, současnost

1.2.4 Velká Británie

V anglických písemnostech se humanistické písmo začalo objevovat v 16. století, ale zpočátku narazilo na konzervativní odpor soudů a úřadů. Naopak oblibu si našlo u vzdělanců, např. na univerzitě v Cambridge. Teprve v 17. století je zavedeno toto písmo do škol pod názvem Italina hand, ze kterého se záhy vyvinulo písmo zvané English round hand. V 18. století se centrum humanistického písma přesunulo do Anglie. Varianta známá jako English hand, která se do Česka dostala pomocí korespondence, se stala základem pro české humanistické písmo.

Kurzivní forma psaní byla v Anglii známá již v 16. století, byla velmi rozšířená jak pro osobní účely korespondence, tak i v úředních dokumentech, které dokládají používání kurzivní formy z poloviny 19. století. Kurzivní psaní se v této době poprvé objevuje na školách, děti se jí učí psát od sedmi let. Metoda umožňovala v rukopise jistou dávku individuality, na rozdíl od tiskací formy. Také zvyšovala rychlost a plynulost psaní.

Obr. 32. Abeceda – tiskací a kurzivní forma

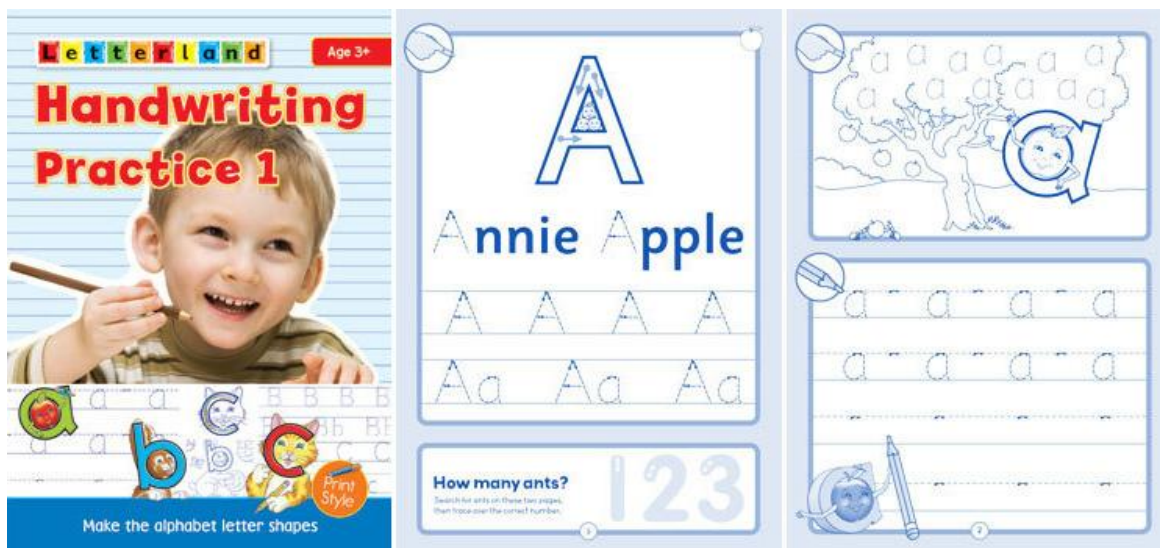
V roce 1890 profesor John Jackson představil vertikální styl psaní, který byl mnohem čitelnější a pro studenty jednodušší. V současné době se kurzivní styl psaní pomalu z britských škol vytrácí, na většině škol převládá tiskací forma. Více se rozšiřují znalosti použití počítačů a psaní na klávesnici.[17]

I want to make it quite clear that I deny ever having written any of the above - it's all an obvious forgery and in any case the answers were obtained by undue pressure, probably by the illicit use of truth drugs and undeniably blackmail in to the bargain. I never said it, I wouldn't say it and if you don't print it I will sue.

Ken Kesey

Obr. 33. Ukázka vertikálního rukopisu

Písanka **Handwriting – Practice 1** je určena dětem od tří let pro rozvoj jemné motoriky a vytvoření základních písemných dovedností. Děti se hravou formou seznamují se základními tvary jednotlivých písmen abecedy.

Obr. 34. Písanka „Handwriting – Practice 1“

1.3 Comenia Script

1.3.1 Radana Lencová

Radana Lencová se narodila 2. 11. 1975 v Žatci. Studovala na VŠUP v Praze (1994–2000), následně v doktorském studiu s tématem „Kaligrafie dnes – rukopisné písmo“. Věnuje se grafickému designu a výtvarným experimentům kombinující písmo, světlo a tanec (projekt „**Přeměna odpadu – proměna duše**“), grafické úpravě knih (nakladatelství Svět) a volné kaligrafii.

Obr. 35. Přeměna odpadu – Proměna duše, katalog k ekoprojektu, Lencová

V edici „Kaligrafie“ vydala autorské knihy „**Rozhovory o písmu rukopisném**“ (2007) a „**Comenia Script, praktický manuál**“ (2008). Na Mezinárodním bienále grafického designu v Brně obdržela několik cen (1996, 1998, 2000), dále ocenění v soutěži Nejkrásnější české knihy v roce 2008 za „Balíček Comenia Script“ v kategorii Učebnice pro školy všech stupňů a ostatní didaktické pomůcky v tištěné podobě. V roce 2009 získala Zlatou medaili a Cenu poroty v mezinárodní soutěži evropského grafického designu ED AWARDS za projekt „Comenia – České školní písmo“.[18]

Obr. 36. Rozhovory o písmu rukopisném, Lencová 2007

1.3.2 Projekt Comenia Script

Projekt Comenia Script vznikl v doktorském studiu Radany Lencové v ateliéru Písma a typografie na VŠUP v Praze. Je součástí projektu „Comenia – české školní písmo“, na kterém se podílela spolu s kolegy Tomášem Brousillem a Františkem Štormem. Podle autorů by se měla zlepšit úroveň školní typografie v didaktických pomůckách.

Pro projekt Comenia Script vznikly tři druhy písma, každé pro konkrétní použití: **Comenia Serif** autora Františka Štorma, **Comenia Sans** bezserifové písmo, autor Tomáš Brousil. Radana Lencová vytvořila písmo **Comenia Script**, psací písmo pro děti. Základní tvar vychází z renesančního písma, částečně i z humanistické kurzívy a karolinského písma, které se přizpůsobí individuálním potřebám jednotlivce. Většina znaků na sebe nenavazuje, kromě několika variant ligatur, které ovšem nejsou povinné, ale zrychlují psaní. Také sklon písma není předepsaný. Comenia Script je především o jednoduchosti, čitelnosti a zvládnutí základního tvaru písmene. Písmo pro dysgrafiky a varianta pro leváky jsou součástí zjednodušené verze, která neobsahuje serify ani ligatury.

Comenia Serif je písmo určené pro delší texty učebnic, diplomové a vědecké práce nebo jako písmo použité ve slabikářích. Písmo se vyznačuje kratšími serify a výraznějšími poměry mezi jednotlivými tahy písmen.

Comenia Sans je bezpatkové nestínované písmo, které je součástí písmového systému Comenia. Písmo je vhodné do časopisů, publikací i orientačních systémů. Comenia Sans má stejnou výšku písma minusek i verzálek a délku dotahů jako Comenia Serif. Písmo je jednoduché a dobře čitelné i v malých velikostech pod deset typografických bodů.

Obr. 37. Comenia Serif, Comenia Sans a Comenia Script

Comenia Script B se řadí mezi nejjednodušší variaci tohoto písma. Řez s označením B zcela postrádá serify a náběhy na spojování tahů písmen. Toto písmo je vhodné pro dysgrafické nebo mentálně postižené děti.

Comenia Script universal byl určen pro pilotní ověřování na základních školách v období 2010–2012. Řez tohoto písma obsahuje prvky řezů typu A a B. Písmo má na rozdíl od jednoduššího řezu B náběh na spojovací tahy.

Comenia Script A můžeme považovat za spojovací článek mezi řezem universal a kaligrafickou formou. Řez má nejen náběhy na spojování písmen, ale i serify.

Comenia Script kaligrafická forma je vhodná spíše do hodin výtvarné výchovy. S použitím plochých psacích nástrojů vznikají nové varianty tohoto písma.

Obr. 38. Ukázka řezů písma Comenia Script, Lencová

1.3.3 Didaktické pomůcky

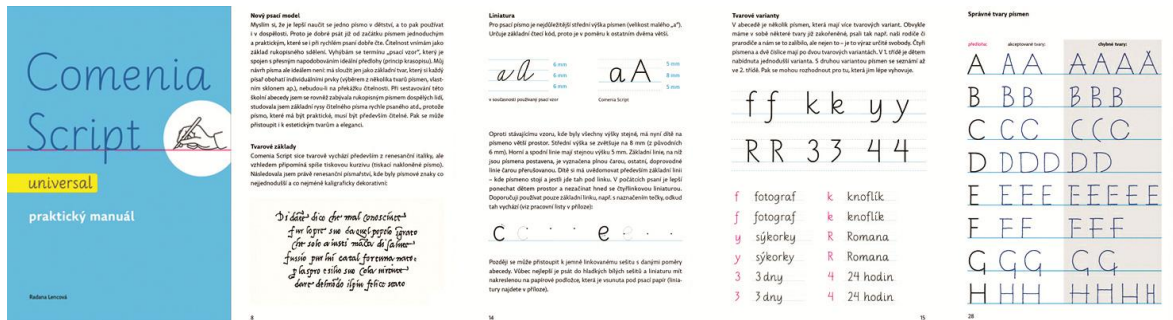
Obr. 39. Záložka s abecedou pro 1. třídu ZŠ, Lencová

Comenia Script A, praktický manuál je vytvořen k nácvičení nového písma „Comenia Script A“ a „kaligrafické formy“. Na 60 stranách nás autorka seznamuje s charakteristikou písma i psacími nástroji a jejich správným používáním. Praktický manuál zahrnuje i přílohu, která je sestavená z pracovních listů ke „Comenii Script A“ i ke „kaligrafické formě“.

Obr. 40. Comenia Script, praktický manuál, Lencová

Comenia Script universal, praktický manuál je vytvořen pro nácvik písma „Comenia Script universal“. Autorka v něm mimo jiné popisuje i důvody vzniku písma Comenia Script.

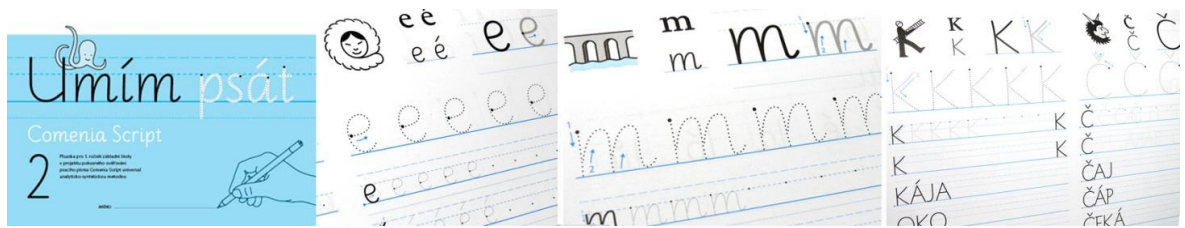

Obr. 41. Comenia Script universal, praktický manuál, Lencová

Umím psát na cestách 1, 2 je písanka určená pro 2. třídu základní školy. V úvodních stranách si děti zopakují písmenka, která znají z první třídy. Na jednotlivých stranách se děti seznámí s jednou zemí. Text doplňují jednoduché hádanky s nápovědou vztahující se k dané zemi.

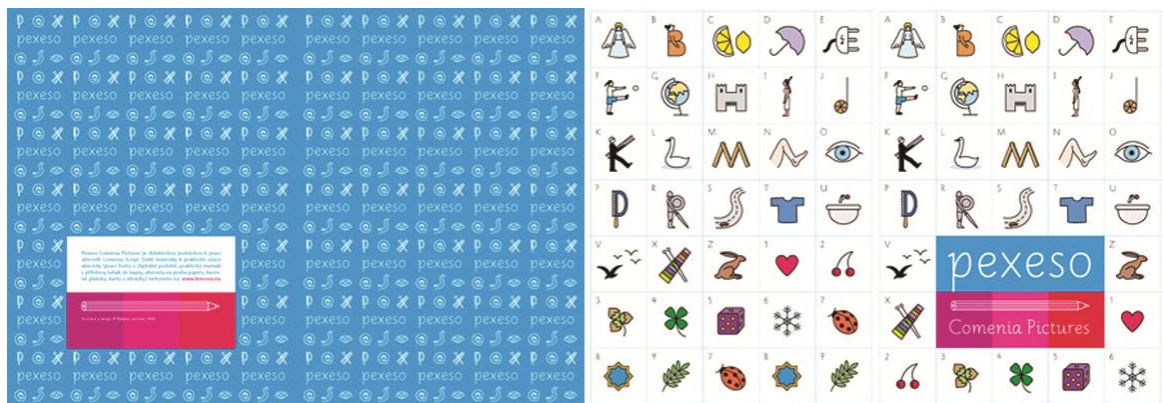
Obr. 42. Pisanky pro 2. ročník základní školy k nácviku písma „Comenia Script universal“, Lencová

Obr. 43. Umím psát 2, analyticko-syntetická metoda, Lencová 2008

Obr. 44. Plakáty: Comenia Script, Barevná tabule, Vlaštovky a Strom, Lencová

Obr. 45. Pexeso „Comenia Pictures“, Lencová

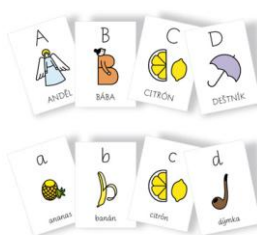

Obr. 46. Písmena k vystřihování, Lencová

Dvojbaliček Comenia Script universal obsahuje didaktické pomůcky k písmu Comenia Script – praktický manuál „Comenia Script universal“ (1 ks), tahák do kapsy „Abeceda“ (2 ks), abeceda na pruhu papíru (2 ks), sérii listů „Duhové písmeno“ (2 ks), karty s písmeny a obrázky (2 ks), pexeso „Comenia Pictures“, písmena k vytřihování (2 ks).

Obr. 47. „Dvojbaliček Comenia Script universal“, Lencová

Obr. 48. Karty s písmeny a obrázky, Lencová

1.3.4 Pilotní ověřování

V roce 2010 připravilo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pokusné ověřování nového typu psacího písma na 38 vybraných základních školách v České republice, které se mohly zúčastnit pilotního ověřování. Zájem učitelů byl enormní, s ověřování ovšem muselo souhlasit vedení školy a především rodiče žáků. Cílem bylo zjistit vhodnost písma Comenia Script při výuce. Odborným garantem se stala Pedagogická fakulta UK v Praze.

Po dobu dvou let se sbíraly a vyhodnocovaly zkušenosti s písmem Comenia Script a na podzim letošního roku odborníci rozhodnou o přínosech nového písma. Důvodem ověřování není radikální způsob změny výuky na základních školách a měnit jedno písmo za druhé, alespoň podle slov děkanky Pedagogické fakulty UK v Praze Doc. PaedDr. Radky Wildové, CSc. Že by se stávající školní písmo mělo zjednodušit, mluvili učitelé, didaktici písma i grafologové již delší dobu. Nejdůležitějším bodem vyhodnocení bude zjistit rozvoj písmařské dovednosti písma Comenia Script a je-li pro žáky vhodnější variantou. [19]

1.3.5 Reakce a kritika

Autorka

„Psací písmo dospělých bývá kostrbaté a nečitelné, navíc zdržuje. Kdo se chce rychle vyjádřit, musí si svoje písmo stejně zjednodušit. A řada dospělých píše raději tiskacím.“¹

Radana Lencová

Učitelé

„Je pravda, že psaní je pomalejší a trošku problém dělají mezery mezi slovy. Je to dáno tím, že písmo se skládá ze samostatných písmenek bez napojování. Pak může nastat situace, kdy není jasné, kde jedno slovo končí a druhé začíná. Na to mají děti pomůcky, jako malování hvězdiček mezi slovy, vkládání prstu apod.“²

Zdena Velebová, zástupkyně ředitelky ZŠ Komenského ve Zlíně

„Možná je nové písmo o něco jednodušší, ale nevím, jestli je správné dětem všechno zjednodušovat. Ty chvíle psaní jsou pro děti chvílemi absolutního soustředění, kterých mají málo, protože jsou obecně velmi roztěkané a vstřebávají mnoho podnětů.“³

Martina Josefová, učitelka ZŠ Ratibořická, Horní Počernice Praha

Rodiče

„Škola se projektu opravdu věnuje a naše dítě nemá s novým písmem sebemenší potíže. Možná bude mít můj syn jednou problém číst psané písmo, ale věřím, že projekt ukáže správnost zjednodušeného písma.“⁴

Lenka Poliaková

„Myslím si, že je dobré, aby děti uměly psát psace i tiskace. Většina lidí píše psace a myslím, že by to pak neuměl přečíst, i když je dnes doba počítačů a tam je vše tiskace. Mladší-

---

¹ <http://zpravy.ihned.cz/c1-51712440-prvni-verdikt-prvnackum-jde-nove-pismo-lip-netrapi-je-zbytecne-klicky>

² <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2012/14/pismem-comenia-script-deti-pisi-s-chuti-a-take-je-rychleji-ctou/>

³ <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=687622>

⁴ časopis MF Dnes 11. listopad 2010

ho potomka nemám, ale pokud bych se měla rozmyslet, jestli ho učit písmu Comenia Script, nechala bych to radši po staru.“⁵

Eva Keclíková

Odborníci

„Písmem, a to nejen rukopisným se zabývám přes padesát let, a proto si troufám říci, že na rozdíl od těch, jejichž pohled je zúžený na jedinou specifickou oblast, mohu některé skutečnosti posoudit z mnohem širšího hlediska. Jsem přesvědčený o tom, že použití Comenia Scriptu je správná cesta. Jeho životaschopnost už dávno prokázal neměnný fakt, že nejméně dvě třetiny školních dětí co nejdříve opouštějí způsob psaní, kterému se pracně naučily v 1. třídě, a začnou psát takzvaně ‚tiskacím písmem‘. To není jen z frajeřiny v době, kdy puberta ťuká na tělo i hlavu. Zjednodušená forma písma je mnohem praktičtější. Snáz se píše a hlavně čte. Je to podmíněno tím, že naši schopnost čtení ovlivňují hlavně formy tiskového písma, které nás všude obklopuje. Školní výuka má poskytnout vzor písma, který umožní dobře zformovat rukopis člověka, aniž by při tom musel úplně zapomenout na to, co se ve škole naučil. Cílem by měl být hlavně funkční rukopis. A k tomu by zavedení Comenia Scriptu mohlo výrazně přispět.“⁶

Prof. akad. mal. Jan Solpera

„Z pohledu mé dvacetileté praxe v oblasti psychologie rukopisu bych formuloval tři nejčastější mýty uváděné v souvislosti s písmem Comenia Script Radany Lencové:

Je rychlejší. *Od 30. let minulého století je experimentálně prokázáno, že nespojité písmo je výrazně pomalejší viz např., výzkumy expertky v této oblasti Kláry Romanové. Comenia Script tedy není vhodné, chcete-li si udělat rychlé poznámky.*

Je čitelnější. *Čitelnost souvisí se situací a sociální rolí, kterou pisatel zaujímá. Jinou vyžadujeme u oficiálních dokumentů a jinou u soukromých poznámek. Mimochodem během mé praxe jsem se setkal s minimem nečitelných rukopisů určených pro oficiální účel.*

---

⁵ časopis MF Dnes 11. listopad 2010

⁶ http://www.lencova.eu/cs/gal_vyjadreni_jan_solpera

*V mnoha zemích Evropy se děti psacímu písmu neučí. To neodpovídá realitě, co např. Francouzi, Němci, Italové, Rakušané, Španělé, Britové, Poláci, Rusové atd. Některé z psacích předloh byly nedávno otištěny v časopisu Tvar 10/06, k nahlédnutí jsou také na internetových stránkách České Grafologické komory.*⁷

PhDr. Jan Jeřábek, psycholog písma a psychoterapeut, předseda České grafologické komory

„Už motivace týmu tvůrců písma, celého ‚balíku‘ písem Comenia, je zásadní. Písmo Times se pro sazbu učebnic a výukových textů z mnoha důvodů nehodí, (bylo přece vytvořeno pro sazbu novin). Štorm, Brousil, Lencová reagovali logicky. Celý ‚balík‘ písem Comenia, České školní písmo, je skvělý. Radana Lencová se snaží svou psanou formu školní latinky prosadit do ‚reálného‘ školního života. A jako každý novátor, také logicky narazila. Ověřit přínos a hodnoty písma by ale měla hlavně odborná veřejnost, pedagogové na prvním stupni základní školy. Ti ostatní (rodiče, budoucí rodiče, laici a také třeba Grafologická společnost) mohou sice ‚vášnivě‘ diskutovat a reagovat, ale pořád jsou to učitelé, kteří mají informace a zpětnou vazbu z ‚první ruky‘. Proto mají mít jejich názory největší váhu. Oni ihned vidí, jak děti, které se teprve učí psát, reagují a ‚odhalují‘ možná úskalí a vedlejší, ale související hodnoty nové psané latinky...

*Přikláním se k těm, kteří považují projekt za žádoucí, za projekt s jasnou vizí, který reflektuje budoucí změny v technologii záznamu a přenosu dat, textů, psaných textů, informací.*⁸

Doc. PaedDr. Jiří Eliška

„Vznik návrhu písma Comenia Script si vynutila potřeba zjednodušení současné školní psací předlohy. Dosavadní školní vzor obsahuje romantické detaily, které se přežily. Dnešní potřeba rychlého psaní, těkání, dětská netrpělivost, změna vnímání a poznávání směrem k rozšíření oproti dřívějšímu prohlubování znalostí a spousta dalších faktorů, které lépe pojmenují sociologové, přináší poptávku po novém vzoru pro psaní. V neposlední řadě se také ptáme, zda klávesnice, tablety a dotykové displeje potřebu psát zcela nevytlačí. Dokud

---

⁷ http://www.lencova.eu/cs/gal_vyjadreni_vaclav_mertin

⁸ Osobní korespondence

se tak nestane, je třeba koncipovat moderní psací předlohu, která bude vyhovovat většině, uspokojí odborníky, rodiče a hlavně bude vhodná pro děti a to nebude snadné.

Prozatím se přechod od příliš zdobeného krasopisu k příliš střízlivé Comenii Script nejeví podle mého názoru jako správný. Stojatý sklon písma, nenapojování liter – vykružování každého písmene zvlášť, geometrický charakter písma – exaktní tvary zejména verzálek, psaní náhodných serifů, nevhodná diakritika, obtížné dodržování řádkování, skákavá střední výška – to vše ztěžuje a tudíž zpomaluje psaní. Nedá se ale říci, že s pomalejším psaním nastupuje i esteticky kvalitnější písmo. O tom se můžeme přesvědčit na ukázkách pilotní výuky psaní na některých českých školách.

*Konkrétní výhrady proti nově navrženému školnímu písmu budou uvedeny v chystaném příspěvku do nového čísla časopisu *Aspekt*, který vychází na FMK UTB ve Zlíně. Opírají se o dosavadní historické zvyklosti rukopisného psaní a o praktické zkušenosti z oblasti kaligrafie. Osobně bych se přiklonila k pokusu odpreparovat kroucené ozdoby a další archaismy ze stávající kurzivní psací školní předlohy. Domnívám se, že by toto bylo dostačující. Comenia Script, která je nová, diametrálně odlišná od stávající tradice a na první pohled zdánlivě jednodušší, se pro nácvik dětského psaní v praxi neprojevuje jako šťastný krok.“⁹*

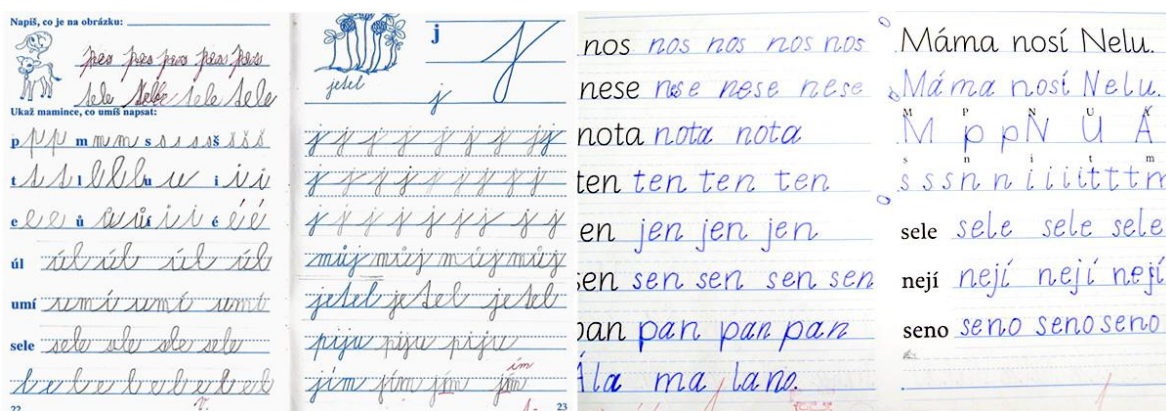
M. A. Lenka Baroňová

Podle autorky se lidé snaží v dnešní době zjednodušit své formy psaní a mnoho dospělých i děti přizpůsobuje svůj rukopis pouze tiskacím písmenům. Proč jim tedy již na základní škole nenabídnout mnohem jednodušší psací písmo, které by lépe vyhovovalo jejich potřebám? Bohužel se neztotožňuji s autorčíným názorem a tento argument mě nijak nepřesvědčí o tom, že by se děti měly učit jednodušší, nové písmo. Jestli lidé skutečně píšou více tiskacím nebo psacím písmem, jsem si mohla ověřit ve své praktické práci i při vyhodnocování dotazníku, který byl určen veřejnosti. Výsledky si můžete přečíst v následující kapitole. Comenia Script má svá negativa i pozitiva. Jedním z kladů písma, pokud písmo neporovnávám s klasickou předlohou, je podle mého názoru zjednodušení čtení. Psaná forma písma je velmi podobná tiskacímu písmu, které je sázeno ve slabikářích. Dětem by tedy

---

⁹ Osobní korespondence

nemělo činit potíže čtení a rychlejší zvládnutí tištěného textu. Tato výhoda jistě při ověřování potěšila nejen učitele a rodiče, ale i samotné žáky.

Obr. 49. Srovnání klasické školní předlohy s písmem Comenia Script v praxi

Je pravdou, že se dětem učí písmo Comenia Script lépe. Bez „zbytečných“ kliček si písmo sice lépe zapamatují, ale je zde absence vázanosti písma, což považuji za velký nedostatek. Nevázané písmo snižuje rychlost a plynulost psaní. Díky tomu mohou mít děti zpočátku problém dodržovat mezery mezi slovy. Comenia Script sice působí jako jednoduché, čitelné písmo pro děti, ale postupem času se i z tohoto písma může stát nečitelný škrabopis. Dalším problémem může být podpis, který je pro každého zcela jedinečný. Podpisy písmem Comenia Script mohou být lehce zaměnitelné.

Uspadňovat dětem výuku psaní a upírat jim možnost učit se krasopisný vzor latinky, kterou znají jejich rodiče a další generace před nimi, mi nepřijde jako krok kupředu. V dnešním světě moderních technologií jim to ani nemůžeme mít za zlé, ale o to víc bychom se měli snažit a uchovat alespoň tuto „tradici“.

Podle mého názoru by děti v budoucnu neměly mít na výběr, jakou formu školní předlohy se učít nebo alespoň ne zpočátku. Základem by měla být klasická školní předloha, kterou v téměř nezměněné podobě známe již šedesát let ze základní školy. Písmo Comenia Script vidím jako alternativu v pozdějším věku dítěte. Pokud by dítěti vyhovovalo spíše písmo tiskací nebo snad jen čistě ze zvědavosti si vyzkoušet něco nového, mělo by tu možnost mít. Také jsem si na základní škole vyzkoušela tiskací formu podobnou písmu Comenia Script, ale nevyhovovala mi. Jsem zastáncem krasopisného psacího písma, kterým píši doposud.

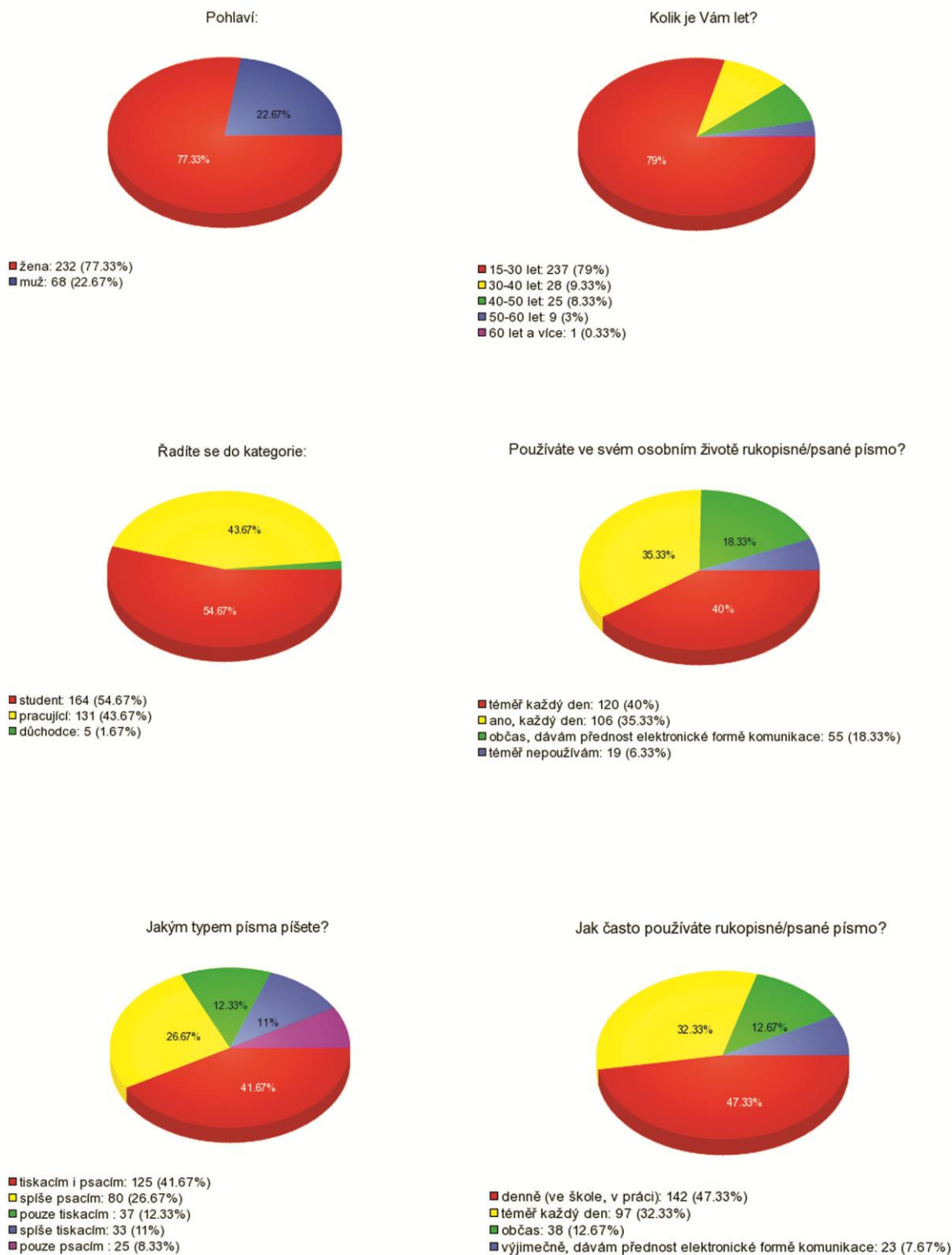
1.3.6 Výsledky průzkumu veřejnosti o psacím písmu a Comenii Script

Průzkum veřejnosti o psacím písmu a školním písmu Radany Lencové Comenia Script probíhal v období 23. 6.–4. 7. 2012 na stránce <http://www.vyplnto.cz>. Dotazník se skládal z dvanácti otázek, které byly zaměřené na četnost rukopisného písma v dnešní době, styl psaní dotazovaných a povědomí respondentů o písmu Comenia Script.

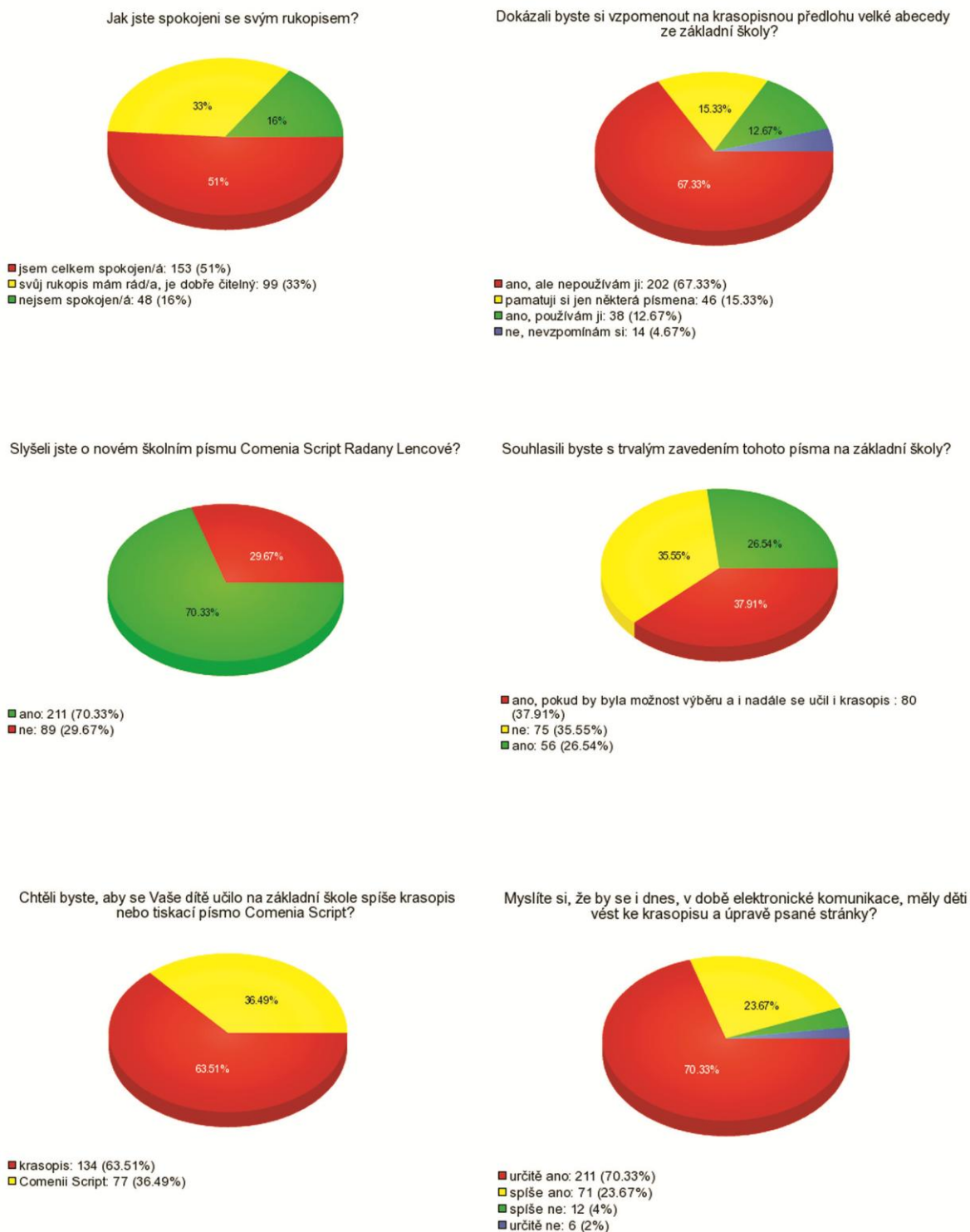
Na otázky odpovědělo celkem 300 respondentů, z toho 232 žen. Téměř 80 % z celkového počtu dotazovaných patřilo do kategorie 15–30 let, 55 % z této skupiny tvořili studenti.

Na otázku o používání rukopisného písma, odpověděla většina dotazovaných, že psané písmo používá denně nebo téměř denně. Jen 19 respondentů z celkového počtu rukopisné písmo téměř nepoužívá, což je zanedbatelný výsledek. Ze stylu psaní dotazovaných vyplývá, že většina používá psací i tiskací písmo. Pouze psacím písmem píše jen 25 respondentů. Z další otázky vychází, že 84 % respondentů je spokojeno se svým rukopisem. Zajímalo mě také, do jaké míry si dotazovaní vzpomenou na školní psací předlohu zejména velké abecedy. Ne všichni totiž píšou striktně psacím písmem nebo na začátku věty píšou tiskací písmeno. Výsledek přinesl zjištění, že 202 respondentů si abecedu pamatuje, ale nepoužívá ji. Jen 38 respondentů abecedu používá.

Další skupina otázek se týkala školního písma Comenia Script. První otázka byla zaměřena na povědomí dotazovaných o písmu Comenia Script. Přes 70 % respondentů již o písmu Comenia Script slyšelo. Další otázky byly přístupné pouze těm respondentům, kteří na první otázku odpověděli kladně. Výsledek další otázky, která mě nejvíce potěšila, zněla: *Chtěli byste, aby se Vaše dítě učilo na základní škole spíše krasopis nebo tiskací písmo Comenia Script?* Necelých 64 % respondentů bylo pro krasopis, pouze 36,49 % respondentů by chtělo, aby se jejich dítě učilo na základní škole Comenii Script. Další otázka navazuje na předchozí: *Souhlasili byste s trvalým zavedením tohoto písma na základní školy?* Necelých 38 % dotazovaných odpovědělo, že by souhlasili, pokud by se děti učily zároveň i krasopis. Téměř 36 % respondentů striktně nesouhlasí se zavedením tohoto písma na základní školy a 26,54 % respondentů by se zavedením školního písma Comenia Script souhlasilo. Poslední otázka dotazníku zněla: *Myslíte si, že by se i dnes, v době elektronické komunikace, měly děti vést ke krasopisu a úpravě psané stránky?* Většina respondentů (70,33 %) na otázku odpovědělo: určitě ano, necelých 24 % respondentů odpovědělo spíše ano, pouze 6 % z celkového počtu 300 respondentů odpovědělo spíše ne nebo určitě ne. Přehled otázek, odpovědí a grafů jsou k vidění na následujících stranách.

Obr. 50. Vyhodnocení grafů k dotazníku o psacím písmu a Comenii Script

Obr. 51. Vyhodnocení grafů k dotazníku o psacím písmu a Comenii Script

2 KALIGRAFIE A KRASOPIS

2.1 Historie psacích nástrojů

„Nevíš-li, co je to psaní, můžeš si myslet, že s sebou přináší jen malé nesnáze, ale chceš-li podrobné vysvětlení, dovol, abych ti řekl, že je to těžká práce, kazí zrak, hrbí záda, mačká břicho a boky, trýzní ledviny a působí bolest v celém těle. Stejně jako námořník, připlouvající konečně do přístavu, těší se písař, až dojde na poslední rádek.“¹⁰

Již ve středověku po dobu tisíce let vznikalo písmo zásluhou mnichů, kteří ovšem patřili k pouhým opisovačům. Od 10. století působili ve skriptoriích kláštera a svoji práci přerušovali jen na čas strávený modlitbami. Písaři, kteří používali pergamen, ho nejprve museli uhladit, aby se odstranily nerovnosti a pergamen získal zrnitý povrch. Na takto upravený materiál se již dalo psát ptačím brkem. Nejlepším písařům byly svěřovány náročné úkoly, které tvořili na zakázku. Klášter si mohl najmout na tuto práci i nadaného laika, pokud neměl ve svých řadách umělce, který by tuto práci splnil. Profesionální písaři ovládali několik typů písem. Rozlišit práci jednotlivých písařů bylo obtížné, obzvláště pokud pocházeli z jednoho skriptoria. Pero drželi písaři ve třech prstech. Psát bylo možné vsedě nebo vestoje na zešikmeném pultu, který byl opatřen otvory na umístění kalamářů. Většina písařů byli praváci, ale existují i historické doklady o tom, že písaři psali i levou rukou.

Když se vrátíme více do historie, můžeme se se školní docházkou a používáním psacích nástrojů setkat již ve Starém Egyptě. Děti navštěvovaly školu po dobu několika let. Výuka byla zaměřená především na znalost písma a psaní, jen ti nejnadanější žáci učící se písařskému řemeslu, měli možnost pokračovat ve studiu až do dospělosti. Zkušení písaři psali v poloze se zkříženýma nohama a papyrus si přidržovali koleny. Jako psací nástroj jim sloužila rákosová hůlka, jejíž hrot byl upraven podle potřeby. Psali velmi hutnou směsí prachu a vody s příměsí arabské gumy.

Na pergamen se psalo nejprve seříznutým rákosovým perem. Rákosové pero bylo podobně jako pero brkové upraveno do špičky, ale velmi rychle se začalo otupovat. Pero se muselo před použitím ostřit pomocí přírodní pemzy. Rákosové pero bylo do 11. století nahrazeno perem brkovým, které bylo rozšířenější a lépe dostupné tehdejšími písařům.

---

¹⁰ JEAN, Georges, *Písmo, paměť lidstva*, Bratislava, Slovart, 1994, 224 s., Kolofón, *Silos Beatus* (12. století)

Kromě rákosových a brkových per používali písaři ve starověké Číně tradiční štětce a čínský inkoust. Čínské znaky se psaly nebo kaligraficky malovaly. Dnes píše Číňané plnicími pery a kuličkovými tužkami. Psacím a tiskacím strojům chybí znaky se stínovanými a vlasovými tahy, nicméně zůstalo čínské písmo věrné svému původu.

2.1.1 Ptačí brk

Psací nástroje prošly od dob novověku svým vývojem a značnou proměnou. Ptačí brky se začaly objevovat a užívat již od 5. století. Mezi nejběžnější nástroje té doby patřilo i rákosové pero. Na výrobu ptačích brků se nejčastěji používaly brky husí, které patřily mezi nejlevnější. Z jedné husy se zpravidla získalo asi deset per. Kvalitnější pera byla vyráběna z labutích, tetřevích nebo pštrosích brků. Pera se zpočátku seřezávala do širokého hrotu, díky čemuž bylo možné psát silnými i vlasovými tahy. Postupem svého vývoje byla pera vyráběna se šikmo seříznutým hrotem, který umožňoval rychlejší psaní pomocí vlasové stopy. Tato pera byla velmi pružná, lehká a měla krátkou životnost.

Ptačí brk se nejprve několik hodin namáčel, aby změkkl a potom se sušil a nechával tvrdnout v písku. Takto připravený brk bylo možné seřezávat nožem. Výroba pera probíhala v několika etapách, které jsou znázorněny na následujícím obrázku. Nejprve se šikmo ořízl konec pera, pak se pero uprostřed naštíplo a vznikl zobáček, který se na obou stranách vyrovnal. Pokud byla spodní část zobáčku příliš vyduťá, zploštila se do špičky. Nakonec se špička opřela o tvrdou a hladkou plochu.

Obr. 52. Výroba ptačího brku

2.1.2 Kovové pero

Ke konci 19. století byla brková pera nahrazena ocelovými pery, která byla daleko pohodlnější a rychlejší. Pera byla vyráběna ze zlata nebo stříbra a objevovala se již ve starém Římě. V 15. století byla snaha psát kovovými pery, ale pro jejich nedostatečnou pružnost se od jejich užívání upustilo. Za vynálezce kovového pera z roku 1750 se považoval úředník Johann Jantssen. Jiný pramen připisuje tento objev Peregrinu Williamsonovi. Vynález kovového pera si přičítá i Francie. Je nanejvýš pravděpodobné, že bylo kovové pero vynalezeno v několika zemích současně. Zpočátku svého vývoje byla ručně vyráběná kovová

pera velmi tvrdá a trhala papír. Nejlepší surovinou, která dokázala zaručit jemnost, bylo zlato. Mechanizace výroby dokázala zajistit již kvalitnější kovová pera. V roce 1921 se u nás začala vyrábět pera průmyslově. Díky zdokonalení techniky vyrábění vznikala pera pružnější a kvalitnější.

2.1.3 Plnicí pero

Historie plnicích per sahá až do 17. století, kdy francouzský řemeslník Bion sestrojil držátko na pera, jehož součástí byla nádobka s inkoustem. Moderní plnicí pero vynalezl v roce 1883 Lewis Edso Waterman. Inkoust, který se v 60. letech 19. století používal, nevyhovoval požadavkům plnicích per. Byl poměrně agresivní a pera rychle korodovala. Pro výrobu plnicích per se začalo užívat zlato, ale pera z tohoto materiálu byla příliš měkká a docházelo k opotřebování hrotu. Ideálním materiálem se jevil kov iridium, který byl dostatečně tvrdý a slučitelný se zlatem. V podobě prášku se iridium přetavilo do kuliček, které se pájely na hroty plnicích per, který se jemně rozřízl.

V Čechách započala výroba plnicích per roku 1929. Zdokonaloval se jednak mechanismus per a hrot, který se vyráběl z oceli, zlata, stříbra, bronzu nebo již zmiňovaného iridia.

Plnicí pero umožňuje psát tekutým barvivem – inkoustem nebo tuší. Inkoust se do pera doplňuje buď výměnou jednorázových zásobníků, nebo mechanismem, který nasává inkoust prostřednictvím hrotu pera. Hroty plnicích per jsou klasifikovány písmeny nebo čísly.

2.1.4 Kuličkové pero

První patentování kuličkového pera bylo v roce 1888 připisováno **Johnu J. Loudovi**. Pero se ovšem ukázalo jako nepoužitelné, protože bylo příliš hrubé a znehodnocovalo psací materiál.

Za vynálezce kuličkového pera je ale považován maďarský rodák **László Józef Bíró** (1899–1985). Na výrobě pracoval velmi dlouho, dokončil ho v roce 1943 v Argentině. Těžkopádnost plnicího pera mu vnukla myšlenku vytvořit kuličkové pero na principu rotačního tlakového válce v tiskárnách. Naplněná trubička inkoustem za pomoci kuličky rovnoměrně vytlačovala barvu na papír. Stejně jako pero kovové, mělo i kuličkové pero svou historii. Již od roku 1888 se projevovala snaha vytvořit pero na kuličkovém principu.[20]

2.1.5 Tužka

Již ve středověku se objevuje olověná tyčinka, která se používala ke kreslení a linkování starých rukopisů. První dochované záznamy o použití jemného grafitu pochází z roku 1125 a můžeme je nalézt v rukopisu Theofilovy legendy. Tento záznam byl na dlouhá staletí jediným potvrzeným výskytem grafitu. Na rozšíření tužek má svoji zásluhu i nalezení ložisek grafitu v hrabství Cumberland v roce 1564 v Anglii. Tím pádem měla na výrobu tužek výhradní právo. Grafit se dokonce nesměl vyvážet z Anglie v jiné podobě než hotové tužky. V 17. a 18. století byly objeveny další ložiska grafitu v Bavorsku, v Čechách nebo Americe, tento grafit ovšem nedosahoval takových kvalit jako z Velké Británie. O století později se plně rozvinula výroba již kvalitnějšího grafitu, který se vyráběl směsí rozemletého grafitu s jilem. Na novém způsobu výroby mají zásluhu vídeňský stavitel **Josef Hardmuth** a francouzský vědec **Norbert Jack Conté**. Tímto způsobem bylo možné vyrábět tužky různé tvrdosti, která se označovala buď číslicí (1 – měkká, 2 – středně měkká, 3 – tvrdá) nebo písmeny (B – měkká, HB – středně tvrdá, H – tvrdá, F – stálá). Pro jemnější stupňování označujeme tužky číslicemi připojenými k písmenům.

Jednou z nejznámějších a největších společností v oblasti kancelářských potřeb je KOH-I-NOOR HARDTMUTH. Společnost založil **Josef Hardmuth** roku 1790 ve Vídni. V roce 1848 se výroba přesídlila do Českých Budějovic. Sortiment výrobků se řadí do čtyř kategorií – umělecký, školní, kancelářský a hobby.

Obr. 53. Logo KOH-I-NOOR HARDMUTH

2.1.6 Inkoust

Nejčastěji se v historii setkáváme s inkoustem černé barvy. Výjimku tvoří načervenalý inkoust v karolinském období a hnědý inkoust, který se užíval do 12. století. Vzácnější byl zelený inkoust, jehož použití se datuje do 13. století. Recepty na výrobu inkoustu se zachovaly v záznamech až do 15. století.

Jedním z mnoha druhů inkoustů je **sépiový inkoust**, který se vyráběl z výměšků hlavonožců, v období středověku se užíval jen velmi zřídka. Měl hnědou až šedohnědou barvu s řídkou konzistencí.

Inkousty s příměsí sazí – **tuše** mají vlastnost stálé barvy na denním světle, ale s větší citlivostí na vlhkost.

Inkoust z duběnek se užíval již od 3. století n. l. Obsahoval výtažky z rostlin *Rhus coriaria*, *Caesalpinia coriaria*, duběnek, obsahoval sírany železa a pojidla – vodu, med, arabskou gumu nebo víno. Inkousty, které obsahovaly velké množství železa, dostaly po čase rezavou barvu a zvláště ve vlhkém prostředí narušovaly papír při psaní.

Základem **inkoustu z trnek** je kůra trnitých dřevin, která se rozvařila ve víně. Vzniklá zahuštěná hmota se usušila v pergamenovém sáčku. Inkousty měly tmavě červenohnědou barvu, na papíře působily spíše jako poloprůsvitné laky. Díky žhavému železu, které se míchalo s inkoustem byl inkoust více pigmentovaný.

V antickém Egyptě se používal **červený inkoust** barvený miniem a rumělkou, která zaručovala tmavě červenou barvu.

V období Byzance bylo užívání **purpurového inkoustu** vyhrazeno pro podpisování listin langobardských knížat v Itálii. Při výrobě se používala barva zvaná folium, která se vyráběla z extraktu rostliny *Chrozophora tinctoria* ve třech odstínech – červenohnědé (*folium rubeum*), purpurové (*folium purpureum*) a modré (*folium saphireum*).

Zásadou rozšíření kovových per se zdokonalovala i výroba inkoustů. Vyráběly se i inkousty z anilinových barev s přísadou klovatiny v mnoha odstínech, nevýhodou byla jejich nestálost. Na listiny se spíše používal inkoust z duběnek, který při moderní výrobě nenarušoval strukturu papíru.

Inkousty se většinou vyráběly přímo v skriptoriích nebo kancelářích. Písaři kromě inkoustů potřebovali i kalamáře, které byly nejčastěji vyráběny z kravských rohů. Každý písař měl po ruce nůž, hladítko z kosti nebo kančího klu na uhlazení pergamenu a rydlo k linkování listin.

Ke konci 19. století se výroba dále zdokonalovala a vznikaly nové druhy inkoustů s příměsí různých kyselin. Později se u nás začal vyrábět inkoust antracénový pro psaní kovovým perem, dále různobarevné inkousty do plnicích per a speciální inkousty pro různé účely (dokumentární, telegrafní nebo inkoust na sklo).[9]

2.2 Pojem kaligrafie

Termín kaligrafie pochází z řeckých slov (καλλος) kallos a (γραφος) grafos. V překladu znamenají krásu a psaní, jinak řečeno krásné psaní a umění krasopisu.

„Etymologicky to znamená krásné písmo. Prakticky je to křehká hranice mezi uměním a potřebou slovního vyjádření mezi kresbou a znakovým písmem. V každé době a na všech místech, všude tam, kde se používalo písmo, existovalo umění krásných linií a obvykle jedno nebo více sdružení rytců či písařů, kteří toto umění prováděli.“¹¹

Umění kaligrafie není jen o dokonalém napodobování uměleckých vzorů, ale ve východních zemích můžeme kaligrafii chápat jako duchovní cestu nebo způsob života. S kaligrafií by měl umělec/řemeslník ovládat a pochopit i samotné písmo a jeho historický vývoj. Dnes se můžeme inspirovat bohatou minulostí ručních písem, jejich tradičními hodnotami a použitím nástrojů typických pro staré umění čínské, japonské nebo arabské kaligrafie.

Kouzlo kaligrafie spočívá v jedinečnosti okamžiku psaní. Podoba jednotlivých znaků závisí na momentální náladě, soustředění a duševním rozpoložení umělce. Jen těm nejlepším písařům a kaligrafům byly svěřovány ty nejnáročnější úlohy, které vyžadovaly velkou zručnost. Na výzdobě knih se podíleli iluminátoři, jejichž úkolem bylo vytvářet zdobné iniciály nebo kresby květin a osob. Vynález knihtisku v polovině 15. století znamenal pro písaře jistý zlom v jejich poslání. Na stránkách tištěných knih ovšem stále zůstávala volná místa určená k výzdobě iluminacemi.

Kaligrafie je hledání ideální grafické podoby psané do nějakého celku, který může být doplněn kresbou, iniciálou. Vyžaduje cit pro formu, kompozici a tvar. Celkový dojem také závisí na výběru vhodného psacího nástroje, který by nejlépe vystihoval daný text.

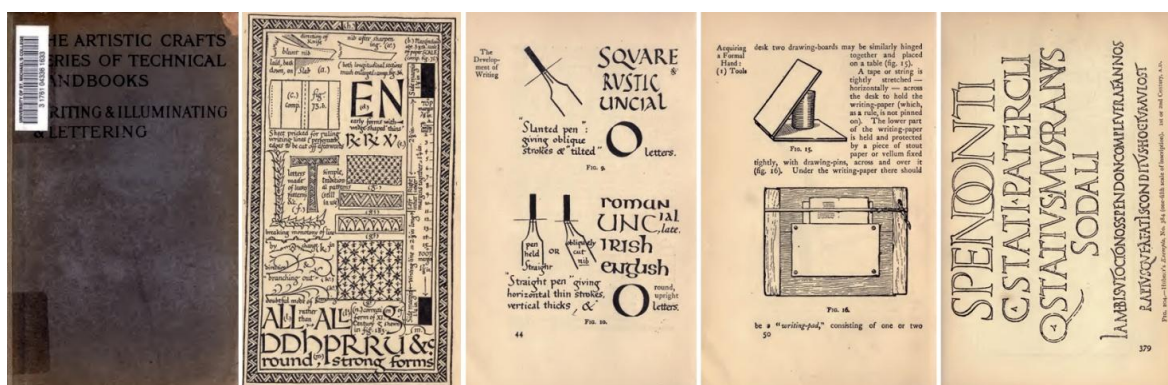
V dnešní době moderních technologií se kaligrafie v pravém slova smyslu pomalu vytrácí. Nastupuje nová podoba moderní a expresivní kaligrafie, jejímž cílem je oživit zavedené postupy. Experimentuje se s použitými materiály i nástroji, prostřednictvím kterých vznikají netradiční umělecká díla.

---

¹¹ JEAN, Georges, *Písmo, paměť lidstva*, Bratislava, Slovart, 1994, 224 s.

2.2.1 Osobnost moderní kaligrafie

Za otce moderní kaligrafie je považován britský řemeslník **Edward Johnston** (1872–1944). Na studiích medicíny v Edinburghu se zajímal o staré rukopisy a zjišťoval, jakými psacími materiály byly napsány. Tyto rukopisy studoval v Britské knihovně v Londýně. V roce 1899 vedl kurzy kaligrafie na Central School of Arts and Crafts v Londýně. Později přednášel na Royal College of Art v Londýně. V roce 1906 vydal knihu o kaligrafii „Writing & Illuminating & Lettering“, která obsahovala praktické informace a postupy psaní. Je autorem písma a corporate identity londýnského metra z roku 1916, na kterém spolupracoval s Ericem Gillem až do roku 1940. Johnston měl velký vliv na nastupující generaci kaligrafů a typografů, zejména v Anglii a Německu.

Obr. 54. „Writing and Illuminating and Lettering“, Johnston 1906

2.3 Kaligrafie a rukopisné písmo

Kaligrafie a rukopisné písmo jsou dva odlišné pojmy, které bychom neměli zaměňovat. Rukopisné písmo si osvojujeme již od první třídy základní školy, kdy se snažíme co nejlépe napodobit školní psací vzor. Kaligrafické začátky a procvičování jednotlivých abeced jsou v tomto ohledu velmi podobné. Jako bychom se vrátili do školních lavic a učili se znovu jednotlivé tahy písmen.

Rukopisné písmo se vyvíjí již od prvního okamžiku, kdy ho začneme aktivně používat. Postupem času se od školního vzoru vzdalujeme a vytváříme si svůj vlastní individuální rukopis. Do jaké míry se oprostíme od školní předlohy, je známkou našeho charakteru. Z rukopisu se dá vyčíst mnohé, psychologie písma neboli grafologie se zabývá písemným projevem člověka, ovšem za předpokladu, že rukopisné písmo jako tělesný projev zrcadlí duševní stav jednotlivce, včetně jeho osobnosti a charakteru.

2.3.1 Experimentální a výrazová kaligrafie

Georges Mathieu (1921)

Georges Mathieu patřil k předním představitelům lyrické abstrakce ve Francii. Již při studii filozofie a literatury se začal věnovat umění. Jeho raná díla představovala především realistické krajiny a portréty. Kolem roku 1945 vytvořil své první kompozice ve směru lyrické abstrakce.

V padesátých letech se stal slavným díky novému způsobu malby, tzv. gestické malby. Princip této malby spočívá v rychlosti provedení a odpoutání se od intelektuálního pojetí umělecké tvorby. Upřednostňoval improvizaci, gesto a především uvolněný rukopisný projev. Jeho malba byla pro veřejnost divadlem a pantomimou, když předváděl své neuvěřitelné výkony před publikem. Plátna obrovských rozměrů dokázal namalovat za pár desítek minut. Dostalo se mu mezinárodního uznání, kdy byla jeho díla vystavena v Paříži, New Yorku nebo Tokiu. Účastnil se i skupinových výstav po celém světě. Jeho způsob sebevyjádření můžeme označit termínem tachismus, kdy je malba spontánně vytvořena z barevných skvrn.[10]

Dynamické tahy, pastózní nánosy barev na plátna obrovských rozměrů a osobitý rukopis. To vše spojuje Mathieovo pojetí gestické malby. Na jednobarevná pozadí pláten rozehrává mistrovskou hru improvizace a abstraktních obrazců. Plastický dojem pláten umocňuje nanášení barev přímo z tub. V jeho expresivním pojetí si můžeme jen domýšlet, co přesně který obraz vyjadřuje nebo znázorňuje.

Obr. 55. Ukázky prací – Georges Mathieu

Nuno de Matos (1971)

<http://matos.art.free.fr/>

Nuno de Matos zvaný Matox se věnuje abstraktní kaligrafii a graffiti. Umění se věnuje od dětství, začínal kresbou a kreslením komiksů. Byl ovlivněn pravěkým uměním, především jeskyní Lascaux. Tyto malby a jednoduché linie, nejlépe vystihovali to, co chtěl vyjádřit. Pomocí linie maloval jednoduché tvary zvířat a všimal si i zajímavých struktur jeskyní, které mu sloužily jako pozadí pro svá díla. Studoval univerzitu v Toulouse, nyní žije v Eus, vesnici ve francouzské Katalánii. Zaměřuje se především na street art v ulicích Lisabonu a Bracelony. Jeho technika se vyznačuje stříkáním barvy na plátno nebo stěnu, ze které vznikají abstraktní a expresivní díla. Velký vliv na něj měl umělec Jean Lurcat, který pracoval s gobelíny a dominantním prvkem linie. Matox se neomezuje pouze na plátno, ale pracuje i fotografií, videem a pohyblivou grafikou. Jeho práce zahrnuje i monumentální projekce na budovy, betonové konstrukce i 3D instalace. [23]

Plátna nás na první pohled zaujmou svou hravostí, barevností a jemnými světlými liniemi, které nechybí na žádném z Matoxových pláten. Je v nich patrný nádech graffiti a street artu. Na pozadí dominují barevné skvrny a rozostřené linie. Na plátnech převažují bílé linie, které celkový dojem zjemňují a dodávají obrazu třetí prostorový rozměr.

Obr. 56. Ukázky prací – Nuno de Matos

2.3.2 Kreslené písmo

25ah

<http://www.25ah.se/>

25ah je stockholmská agentura, která využívá obchodní strategii jako pevný základ pro svůj kreativní a netradiční design. Pomáhají svým klientům představit skvělé projekty a rozvíjet efektivní komunikaci. Zabývají se vizuální komunikací, corporate identity, ale řeší i umělecké úkoly. Pro Skofabriken, nové **konferenční centrum ve Stockholmu**, které se nachází ve staré továrně na boty, předvedli velmi zajímavý projekt v podobě nástěnné ruční grafiky. [24]

Klasická kombinace barev černé a bílé asi je ukázkou zajímavého konceptu, jak vytvořit osobité nástěnné grafiky jen s pomocí ručně psaného písma. Díky černému podkladu dokonale vyniknout i ty nejmenší detaily.

Obr. 57. Konferenční centrum Skofabriken

Peter Strain (1987)

<http://peterstrain.co.uk/>

Peter Strain je ilustrátor žijící v Belfastu. Zabývá se sociálními, politickými i kulturními problémy. Má velmi specifický, rukopisný a snadno zapamatovatelný styl. Vystudoval Art College a již na základní škole se snažil nakreslit kompletní komiksy o Batmanovi. Pracuje pomocí tabletu a snaží se v grafických programech experimentovat s různými štětci a nástroji, vytvořil mnoho koláží. Spolu s Leonardem Reidem byl nominován na cenu AOI kritiků na Festivalu umění v Ulsteru v roce 2011.[25]

Ilustrativní filmové plakáty, které vytváří Peter Strain mají v sobě jisté kouzlo. Nejvíce nás zaujme obrovský podíl ruční práce, který není u filmových plakátů běžnou záležitostí. Na plakátech najdeme do detailů propracované ilustrace a ručně psané písmo, které dotváří celkový charakter kresby jak barevně, tak i tvarově.

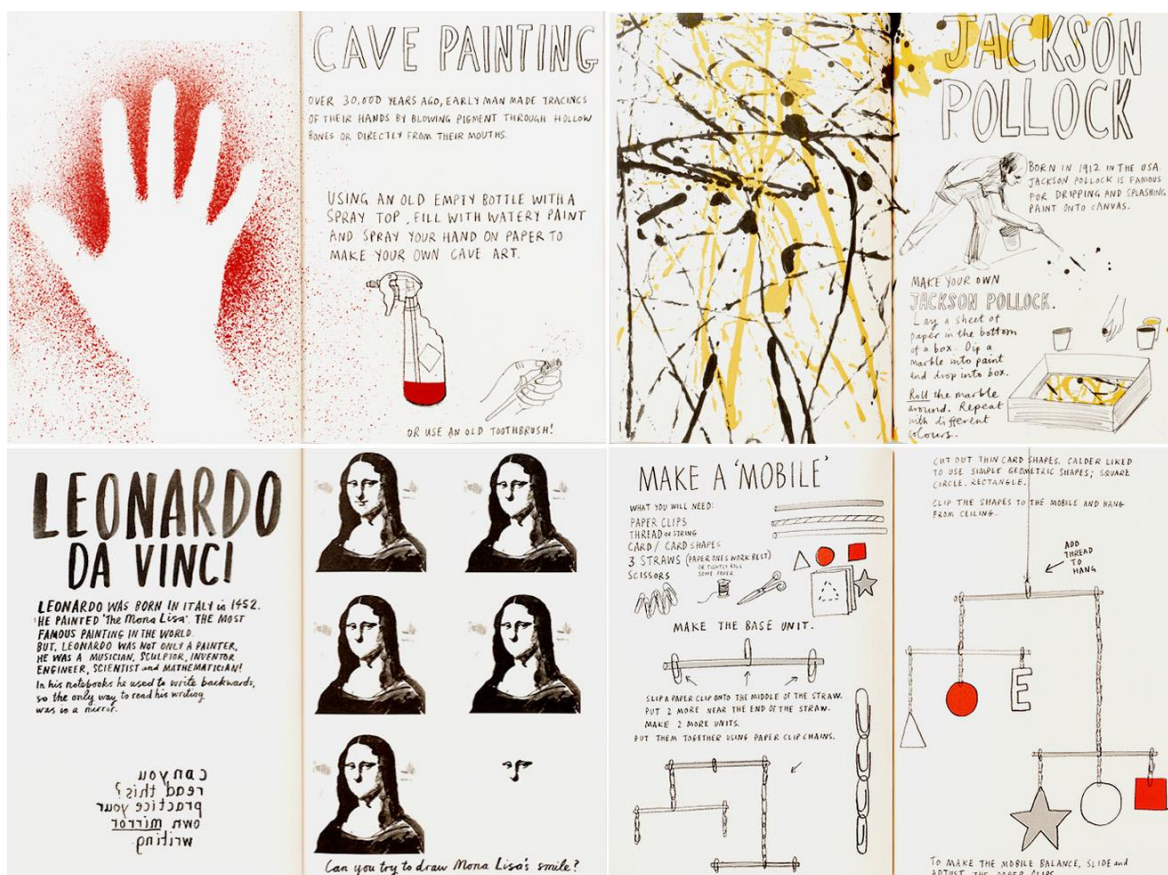
Obr. 58. Filmové plakáty – Peter Strain

Marion Deuchars (1965)

<http://mariondeuchars.com/>

Marion Deuchars je mezinárodně uznávaná ilustrátorka s nezaměnitelným stylem. Její portfolio zahrnuje i reklamní kampaně pro světoznámé značky jako jsou Volkswagen, Ford, Formule 1, Design Museum, Marks&Spencer, Harrods a mnohé další. Studovala na Royal College Art v Londýně. V roce 2011 vydala interaktivní knihu **Let's Make Some Great Art**, která se zaměřuje na tvůrčí fantazii svých čtenářů. Můžete si vyzkoušet dokreslit úsměv Mony Lisy nebo navrhnout vlastní plátno Jacksona Pollocka.[26]

Naučit děti zábavnou formou interaktivních her něco málo ze základů výtvarného umění je výborný nápad. Kniha je navržena hravou formou, která jen podporuje ručně psaný text doplňující informace v knize. Na každé dvoustraně se děti naučí něco nového a vytvoří si své vlastní umění.

Obr. 59. Ukázky z knihy „Let's make some great art“ – Marion Deuchars

Ed Fella (1938)

<http://www.edfella.com/>

Ed Fella je americký umělec, grafik a pedagog. V rodném Detroitu se věnoval grafickému designu a reklamě přes třicet let. V začátcích své učitelské profese přednášel studentům na Cranbrook Academy of Art. Od roku 1987 vyučoval na California Institute of the Arts. Svě umělecké začátky věnoval kresbě a typografii. Svě návrhy typografie a kaligrafie si do skicáku zaznamenával více než třicet let. Některé jeho práce můžeme vidět v časopise Eye. V roce 2007 získal ocenění Aiga, která je udělována za mimořádné úspěchy v dané oblasti. Webové stránky a portfolio Ed Felly jsou netypické svým provedením. Používá techniku koláže a ručně kresleného písma. Písmo nejčastěji kreslí odstíny barevných pastelek.[27]

Obr. 60. Ukázky webových stránek a portfolio – Ed Fella

2.3.3 Čeští ilustrátoři a jejich rukopisná písma

Alois Mikulka (1933)

<http://mikulka.cz/>

Alois Mikulka je brněnský malíř, spisovatel, řezbář a divadelní výtvarník. Vystudoval vyšší školu uměleckého průmyslu v Brně a monumentální malbu v ateliéru prof. Jána Želibského na VŠVU v Bratislavě. Věnuje se užité i volné tvorbě a literární činnosti. Je členem Spolku českých výtvarných grafiků Hollar. Vydal pět set pohádek pro děti. Nejprve se jeho pohádky dostaly do Semaforu, kde je zařadili mezi program pro děti a později do rozhlasu. V roce 1961 vydal pohádkové příběhy o zvířatech – první knihu pro děti s názvem *Aby se děti divily*. Dnes je řazen mezi moderní tvůrce autorských pohádek. [28]

A čím jsou jeho pohádky moderní? „*Když třeba jelena střelí Jezinka a on umírá, tak Smolíček volá mobilem, který našel v borůvčí. Zavolá si rychlou záchranku, přijede služba, doktor mu vymění srdce, najednou zjistí, že nejsou pojištění. Ted' chtějí hotové peníze, jelen ani Smolíček žádné nemají, ale jelen má zlaté parohy, tak šmidli fidli, doktor si to odnese, aby nedostal od pana ministra na zadek.*“¹²

Alois Mikulka má specifickou kresebnou stylizaci, která se nápadně podobá dětské kresbě. Ručně psané písmo na obálkách knih má vždy různou podobu, ale velmi dobře sjednocuje celou vizuální stránku knihy i s ručně psaným podpisem.

Obr. 61. Obálky dětských knih – Alois Mikulka

¹² <http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/proc-by-smolicek-nezavolal-mobilem-v-pohadkach-aloise-mikulky-beze-vseho>

Jiří Šalamoun (1935)

Českého ilustrátora, grafika a autora animovaných filmů a seriálů pro děti Jiřího Šalamouna si spojujeme především s postavičkou Maxipsa Fíka. Jiří Šalamoun vystudoval pražskou AVU, obor volné grafiky a Vysokou školu grafiky a knižního umění v Lipsku. V letech 1992–2002 vedl ateliér ilustrace a grafiky na VŠUP v Praze. Velmi blízko má i k animované tvorbě a filmu, jehož prostřednictvím na plátně ožívají kreslené pohádkové postavičky.

„Vždycky mě zajímalo vyprávění, literární i výtvarné. Jejich vzájemné propojení pro mě byla základní věc i jako vzpomínka z dětství. Možná to bylo podpořeno i animovanými filmy Walta Disneye. A hodně jsem tehdy hrával loutkové divadlo. Tam, kde to bylo možné, jsem vždy využil postupu obrázkového vyprávění.“¹³

Šalamounovi postavičky v knihách působí jako stylizované dětské kresby. K hlavním poznávacím rysům patří kromě specifické kresby i originálním způsobem stylizovaný rukopis.[29]

Obr. 62. Obálky dětských knih, plakáty – Jiří Šalamoun

¹³ http://www.kult.cz/web_kult/archiv/kult-2003-12.pdf

Lenka Křikavová

<http://www.fler.cz/huhu-0>

Studentka grafického designu na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně vytvořila jako svou praktickou diplomovou práci (2012) autorskou dětskou knihu s názvem **Vítejte v lese**. Kniha má být pro děti zábavou, ale i poučením. Větší formát (A3) dá vyniknout krásným celostránkovým ilustracím, díky kterým se děti naučí poznávat stromy, rostliny i lesní živočichy. Dětem dělá v knize společnost lišák Ludvík, který je provází po celou cestu lesem. Je jim rádcem, průvodcem i učitelem. V knize jsou i interaktivní strany, které vybízí děti k aktivní činnosti a zapojení do hry. Lenka v knize zvolila ručně psané texty, které následně upravila v počítači. Jejím cílem bylo přiblížit se dětskému písmu.[11]

Lenka se nevěnuje pouze grafickému designu, ale zabývá se i šperky, které vyrábí z korálků a plíšků. Její výtvořky jsou k vidění na výše zmíněné adrese.

Obr. 63. Autorská kniha „Vítej v lese“, 2012 – Lenka Křikavová

Kopr – Kooperativní práce

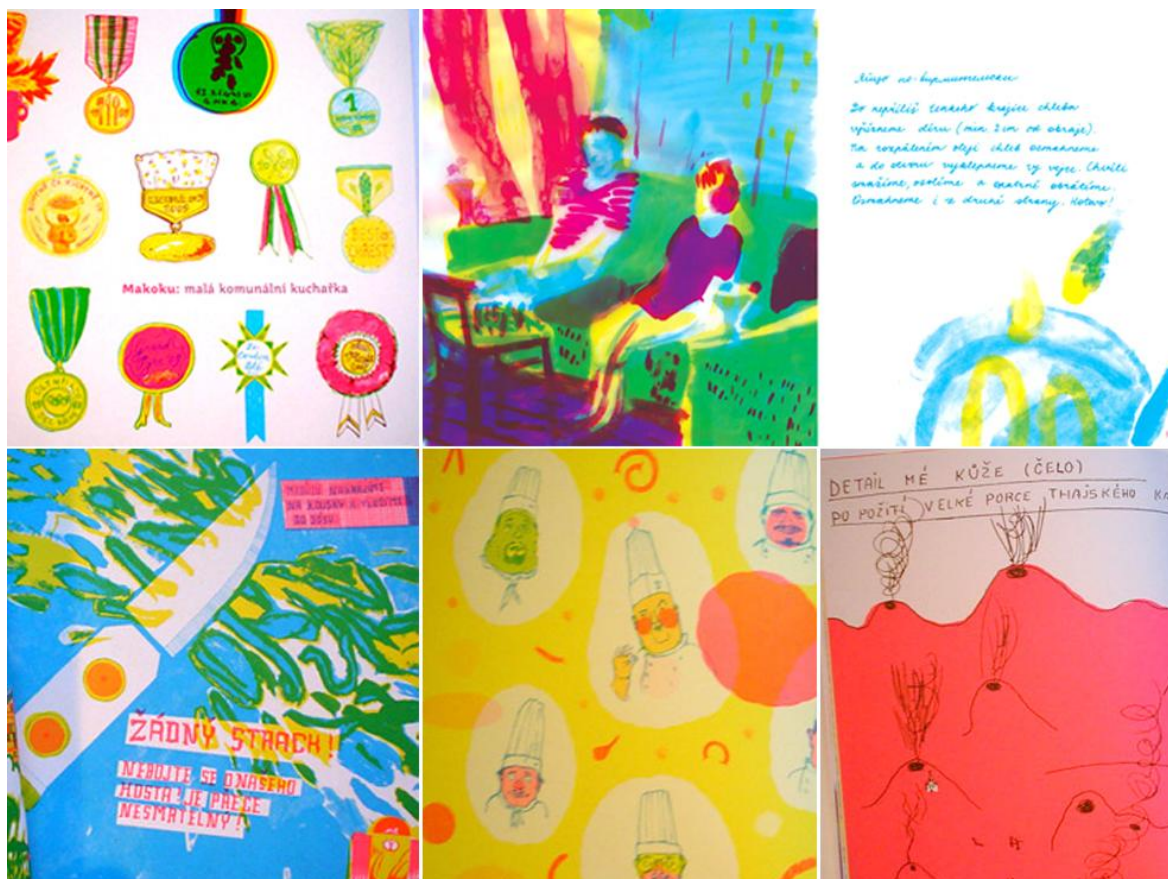
<http://www.koprbooks.org/>

Současní autoři: Darja Čančíková, Dora Čančíková, Dora Dutková, Silva Vavřinová.

Bývalí autoři: Martin Kubát, Jan Čumlivski, Alžběta Skálová a Martina Nováková.

Kopr je sdružení absolventů ateliérů Ilustrace a Typografie na VŠUP v Praze. Toto volné sdružení grafiků a ilustrátorů s názvem Kopr vzniklo v roce 2007. Jejich cílem je vytvářet knihy s důrazem na jejich výtvarnou a grafickou podobu. [30]

Každý ze současných autorů vytvořil řadu autorských knih různých technik a stylů. Jejich posledním společným projektem (současných i bývalých autorů) je **MAKOKU – malá komunální kuchařka** vydaná v roce 2010. Každý z autorů zachycuje část sbírky receptů vlastním stylem, kresebně, černobíle, barevně, technikou linorytu atd. Písmo je v knize řešeno zcela individuálním a rukopisným vyjádřením jednotlivých autorů.

Obr. 64. Kniha „MAKOKU: malá komunální kuchařka“, kolektiv 2010

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KALIGRAFIE JAKO UŽITÝ A VÝRAZOVÝ PROSTŘEDEK

3.1 Volná kaligrafie

3.1.1 Plakáty

Téma praktické bakalářské práce vychází z mého každodenního potěšení a tím je psaní. Již na základní škole jsem se snažila úhledně, krasopisně psát a kultivovat svůj rukopis. Vyzkoušela jsem řadu rukopisů nebo se je snažila napodobit. Na vysoké škole se k samotnému psaní a rukopisům přidala kaligrafie v hodinách Písma a typografie. Zejména volnou kaligrafií jsem si velmi oblíbila. Byla to pro mě pocitová záležitost a chvíle soustředění, kdy jsem si udělala čas a ponořila se do vlastních myšlenek. Vznikla série plakátů se stručným, ale výstižným názvem „Calligraphy“.

Obr. 65. Naskenovaná neupravená kaligrafie

Volná kaligrafie je tvořena pomocí červeného inkoustu a široké kovové násadky na navlhčený papír. Podklady plakátů jsou ve dvou případech namalovány akvarelovými barvami, na prostředním obrázku je podklad vytvořen pomocí kapání různobarevných tuší na papír.

Obr. 66. Podklady na plakáty

Obr. 67. Plakát č. 1. „Calligraphy“

Obr. 68. Plakát č. 2. „Calligraphy“

3.2 Autorská kniha

Jako hlavní část mé bakalářské práce – autorskou knihu o písmu, jsem si zvolila ze dvou důvodů. Jeden z důvodů byl vytvořit plnohodnotnou knihu, která by měla nejen vizuální, ale i vypovídající hodnotu o daném tématu. Druhým důvodem bylo, zvolit si téma, které je mi nejbližší, a to vše co souvisí s rukopisným písmem.

Inspirací mi byla kniha Radany Lencové – Rozhovory o písmu rukopisném. Autorka zde klade otázky odborníkům z oblasti typografie, kaligrafie a grafického designu. Zaměřila jsem se na názor veřejnosti z řad pracujících, žáků a studentů středních i vysokých škol různého zaměření.

Kniha pojednává o vztahu dnešní veřejnosti a rukopisného, psacího písma. Cílem publikace je zjistit, do jaké míry používá dnešní veřejnost rukopisné písmo. Žijeme v době, ve které se elektronická forma komunikace bere jako samozřejmost. Do určité míry nám velmi usnadňuje život a mnozí z nás bychom si nedovedli život představit bez této formy komunikace. Ruční práce pomalu, ale jistě začíná nahrazovat moderní technologie, alespoň co se týče tzv. úřední nebo oficiální korespondence. Neměli bychom ale zapomínat na psací písmo a především osobní rukopis, který je pro každého z nás nenahraditelný a jedinečný.

3.2.1 Otázky

Kniha o rukopisech, písmu a názorech různorodé skupinky lidí byla pro mě rozhodně přínosem v tom smyslu, že jsem se dozvěděla o dnešní veřejnosti z hlediska písma zase něco nového. Dnešní doba je plná nových technologických vymožeností, které mají určitý dopad na míru používání rukopisného písma. Otázky byly směřovány na četnost používání rukopisného, psacího písma a elektronické formy komunikace. Také mě zajímalo, jak dnes veřejnost nahlíží na učení krasopisu a úpravě psané stránky u dnešních dětí.

1/ Používáte ve svém osobním životě rukopisné, psací písmo?

2/ Do kdy jste si zachovali čitelný, úhledný rukopis?

3/ Píšete rádi nebo upřednostňujete elektronickou formu komunikace?

4/ Píšete dnes tiskací nebo psanou formou?

5/ Jak vnímáte svůj rukopis? Jste s ním spokojeni?

6/ Myslíte si, že by se i dnes, v době elektronické komunikace, měly děti vést ke krasopisu, úpravě psané stránky apod.? Proč?

3.2.2 Lidé

Oslovila jsem skupinku několika desítek lidí z řad studentů, spolužáků, rodiny a přátel. Ne vždy jsem se setkala s pozitivní odpovědí, popř. s jakoukoli zpětnou vazbou. Nicméně se našli i tací, jejichž ochota a nadšení pro věc mě velmi potěšila. V závěru se mi podařilo dát dohromady různorodou směsici lidí a názorů převážně z řad studentů.

Skupinu studentů tvoří zástupci z uměleckých a neuměleckých škol. Pokud se jedná o studenty z uměleckých škol, mých spolužáků, jsou odpovědi a rukopis obohaceny o jejich autorská díla z oblasti typografie, grafického designu nebo ilustrace.

3.2.3 Koncept

Každý dotazovaný má v knize vyhrazenou dvoustranu. Na pravé straně se nachází odpovědi na mnou položené otázky, nad otázkami se nachází poznámky nebo fragment rukopisu dotazovaného. Na levé straně jméno, příjmení, věk a škola nebo povolání. Jméno doplňují dvě fotografie – z dětství a ze současné doby. Pod fotografiemi je umístěn rukopis nebo poznámky ze sešitu.

Rozvržení jednotlivých částí podléhá připravenému konceptu. Vše ovšem závisí na míře ochoty lidí a jejich poskytnutému materiálu. Najdou se ale i výjimky. Jako ukázkový příklad uvedu jednoho z dotazovaných – Petra Koutka (obr. 69). Odpovědi napsal ručně na čtverečkový papír, pro větší autenticitu jsem se rozhodla text nepřepisovat, vložit ho do knihy tak, jak jsem ho dostala a podpořit tak Petrův charakteristický projev.

3.2.4 Vyhodnocení

Práce s veřejností a spoléhání na druhé v projektu jako je tento, mi do jisté míry otevřela oči a utvrdila v tom, že to rozhodně není jednoduchý a rychlý způsob získávání informací v takovém rozsahu. Na druhou stranu to byla pro mě velmi užitečná zkušenost a zdroj informací. Díky odpovědím jsem mohla porovnat názory a zkušenosti jednotlivých dotazovaných různých věkových skupin a alespoň na malém vzorku dnešní veřejnosti zjistit, jak vnímá a používá psací písmo.

Veronika Hrabcová, 25 let
studentka FMK UTB Zlín
ateliér Grafický design

2012

1/ Rukopisní písmo používám každý den. Ať už je to ve škole při přednáškách, psaní poznámek nebo si jenom tak píšu a kreslím pro sebe.

2/ Myslím si, že když se snažím, je můj rukopis dobře čitelný, i pro ostatní. Já po sobě svůj rukopis vždy přečtu, i když si píšu rychle poznámky.

3/ Jednoznačně mám radši psaní. Je mnohem osobnější a navíc mě baví. Elektronická forma komunikace je fajn, ale rukopisní psaní je pro mě zatím nenahraditelné.

4/ Od základní školy píšu jen psanou formou. Když už tiskací písmem, tak jen verzálkami, když chci např. zvyknout text. Samozřejmě jsem zkoušela i tiskací formu, ale nevyhovovala mi, je pravda, že jsem dřív psala první písmeno vždy tiskacím písmem, momentálně píšu i velká písmena psacím.

5/ Se svým rukopisem jsem docela spokojená. Hodně záleží na tom, co zrovna píšu, a jaké je to předmětové a jestli si dávám na psaní záležet.

6/ Rukopisně by tomu tak mělo být, jsem zastáncem toho názoru, že by se mělo učit na základních školách krásopisnou formu psaní, úprava stránek k tomu jednoznačně patří.

Obr. 71. Veronika Hrabcová

Dáša Novotná, 54 let
speciální pedagog

2012

1/ Ano, psací písmo používám nejen v osobním životě, ale i v zaměstnání.

2/ Pro mě, a doufám i pro ostatní, čitelný a snad i poměrně úhledný rukopis mám doposud.

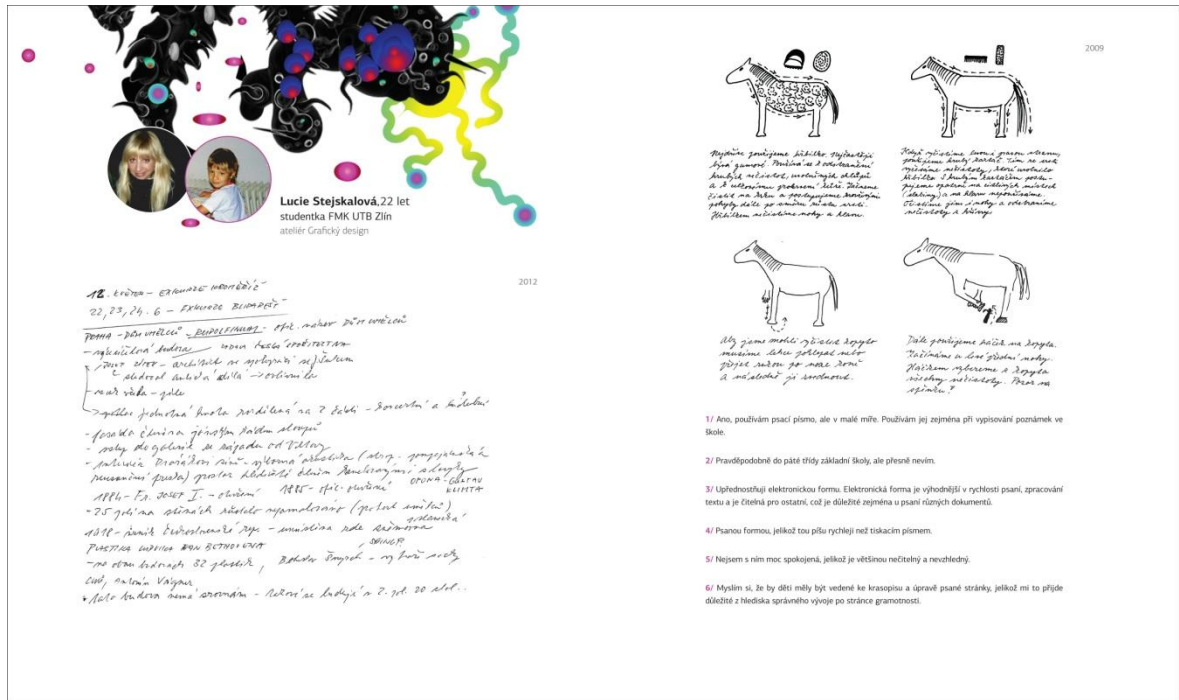
3/ Raději píšu. Ovšem elektronická forma je dnes nedílnou součástí komunikace a drtivá většina věcí je bez ní nemyslitelná.

4/ Píšu tiskací i psanou formou. Psaná forma je pro mě rychlejší.

5/ Svůj rukopis vnímám pozitivně a jsem s ním spokojená.

6/ Krasopis je podle mého názoru archaismem a zbytečným traumatizováním dětí. Výuka krasopisu může vést k silné neurotizaci a k trvalým úzkostným stavům, ke studu za své písmo a k celkové nechuti psát. Děti by měly znát psací a tiskací písmo a pro písmennou komunikaci si později vybrat, která forma jim víc vyhovuje. Cílová příměřená úprava psaného textu je v některých případech i předepsaná (norma). Příměřená úprava psaného textu i v osobním životě svědčí o určité kulturní úrovni jednotlivce, resp. o jeho úctě k příjemci. Příměřená úprava jakéhokoliv psaného textu by měla být nedílnou součástí výchovně vzdělávacího procesu v mateřském jazyce a celkové výchovy sociokulturní oblasti.

Obr. 72. Dáša Novotná

Obr. 73. Lucie Stejskalová

Obr. 74. Veronika Nováková

ZÁVĚR

Teoretická práce mi dala řadu nových poznatků především z oblasti školních psacích předloh, které jsou ukázkou postupného vývoje školního písma i grafického zpracování písma.

Historický vývoj klasických školních psacích předloh možná brzy utne etapa úplně jiná, nová. A to zavedení školního písma Comenia Script. Pokud bychom se řídili slovy děkanky Pedagogické fakulty UK v Praze Doc. PaedDr. Radky Wildové, Csc., neměli bychom se čeho bát, protože krasopisná předloha by nám měla zůstat i nadále zachována, ať už dopadne vyhodnocení pilotního ověřování písma Comenia Script jakkoli. Je-li skutečně písmo pro děti přínosem, rozhodnout odborníci v listopadu letošního roku. Na nové písmo se snesla vlna kritiky, ale i pozitivních ohlasů a společnost se rozdělila na dva tábory. Názor veřejnosti nejen na písmo Comenia Script, ale i na rukopisné písmo jsem si mohla ověřit v průzkumu, který čítal tři sta respondentů. Z jejich odpovědí jasně vyplývá, že by nadpoloviční většina chtěla, aby se jejich dítě učilo ve škole krasopisnou formu školní předlohy.

V druhé části teoretické práce jsem se zabývala mému blízkému tématu – kaligrafii v experimentální a výrazové rovině. Výběr umělců, který mi je velmi blízký mě určitým způsobem ovlivnil a myšlenkově posunul v mé další práci. Tato kapitola volně navazuje na první část mé praktické práce, ve které se zabývám volnou kaligrafií. Autorská kniha s rukopisy a názory veřejnosti o psacím písmu celou práci uzavírá a utvrzuje mě v přesvědčení, že naše veřejnost ještě není zcela pohlcena moderními technologiemi a najdou se i tací, které psát a tvořit pro radost stále ještě baví.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] PENC, Václav. *Metodika psaní*. Praha, 1968.
- [2] LOUDA, Zdeněk. *III. Loudova Kreslířská písanka ...: příručka pro pátý až osmý postupný ročník škol obecných a první až třetí třídu škol měšťanských s československým jazykem vyučovacím v znění českém ..* V Praze: Státní nakladatelství, 1938, 32 s.
- [3] KEMPNÁ, Helena. *Písanka pro zahraniční studenty*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1988, 40 s.
- [4] FLENEROVÁ-WAGNEROVÁ, Helena a Jarmila HŘEBEJKOVÁ. *Písanka pro 1. ročník základní školy pro slabozraké*. 4.vyd. Praha: SPN, 1989, 168 vol.listů v obalu.
- [5] KOVÁČIKOVÁ, Elena a Marta JOCHOVÁ. *Píšem azbukou: pracovní písanka na nácvik písanej azbuky pre 5. ročník základnej školy*. 12. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991, 64 s.
- [6] VANČUROVÁ, Marie a Jitka ŠPAČKOVÁ. *Kreslím si a píšu: písanka 1*. Praha: Pansofia, 1993, 24 s.
- [7] MIKULENKOVÁ, Hana a Květoslava OPLETALOVÁ. *Písanka: Prac.seš.pro 1.roč.ZŠ*. 1.vyd. Brno: Prodos, 1991, 64 s., [1] příl.na vol.listu. ISBN 80-900645-0-7.
- ŠPAČKOVÁ, Jitka. *Domácí písanka: [pro 1. ročník základní (obecné) školy]*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 1996, 24 s.
- POTŮČKOVÁ, Jana. *Písanka 1. díl pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Studio 1+1, Brno, 2009
- [8] KAESTNER Elisabeth, TOST Renate, *Schreibunterricht, Volk und Wissen Volkseigener Verlag, Berlin 1977*
- [9] JEAN, Georges. *Písmo - paměť lidstva*. S.l.: Slovart, 1994, 224 s. ISBN 80-7145-115-0.
- RAMBOUSEK, Jan. *Písmo a jeho užití*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953, 156, [3] s.
- KAŠPAR, Jaroslav. *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*. 3. přeprac. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 218 s.

- PÁTKOVÁ, Hana. *Česká středověká paleografie*. Vyd. 1. České Budějovice: Vedita, 2008, 278 s. ISBN 978-80-86829-38-8.
- CENNINI, Cennino. *Kniha o umění středověku: (Il libro dell'arte)*. Praha: Vladimír Žikeš, 1946, 318, [14] s.
- [10] MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2002, 197 s. ISBN 80-85970-32-5.
- [11] KŘIKAVOVÁ, Lenka. Autorská kniha. Zlín, 2012. diplomová práce (MgA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [12] <http://www.sevt.cz/produkt/popisovac-centropen-2675-tornado-blue-41012200/> [online]. [cit. 2012-07-13]
- <http://www.stabilo.com/pages-cz/products/s-move-easy/> [online]. [cit. 2012-07-13]
- <http://www.prestiznipera.cz/pera/faber-castell/junior/detail/faber-castell-junior-blue-skolni-inkoustovy-roller/265/> [online]. [cit. 2012-07-13]
- [13] <http://mcguffeyreaders.com/penmanship.htm> [online]. [cit. 2012-05-21]
- [14] <http://www.learningthings.com/d-nealian-handwriting-curriculum-books?Cc=DNEALIAN> [online]. [cit. 2012-05-13]
- [15] <http://www.zaner-bloser.com/history> [online]. [cit. 2012-05-14]
- http://www.writingwizard.longcountdown.com/alphabet_worksheets.html [online]. [cit. 2012-05-14]
- [16] <http://www.le-temps-des-instituteurs.fr/doc-francais-ecriture.html> [online]. [cit. 2012-07-02]
- http://www.huffingtonpost.com/2011/03/30/cursive-handwriting-instr_n_842069.html [online]. [cit. 2012-07-02]
- [17] http://dohistory.org/on_your_own/toolkit/writing.html [online]. [cit. 2012-07-09]
- <http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2006/feb/14/art> [online]. [cit. 2012-07-09]
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Cursive> [online]. [cit. 2012-07-09]
- [18] <http://www.lencova.eu/cs/uvod/kontakt> [online]. [cit. 2012-05-17]

- <http://www.cuni.cz/IFORUM-6121-version1-Comenia.pdf> [online].
[cit. 2012-05-17]
- [19] http://www.lencova.eu/cs/gal_manual2 [online]. [cit. 2012-05-20]
http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo
[online]. [cit. 2012-06-20]
http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida
[online]. [cit. 2012-06-24]
http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/druha-trida
[online]. [cit. 2012-06-24]
- [20] <http://www.cesa-project.eu/cz/slovniky/authors/l-szl-j-zsef-b-r> [online].
[cit. 2012-07-09]
- [21] <http://www.koh-i-noor.cz/soucasnost> [online]. [cit. 2012-07-09]
- [22] <http://www.worldwisdom.com/public/authors/Edward-Johnston.aspx>
[online]. [cit. 2012-05-10]
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/305518/Edward-Johnston>
[online]. [cit. 2012-05-10]
<http://www.linotype.com/733/edwardjohnston.html> [online]. [cit. 2012-05-10]
- [23] <http://matos.art.free.fr/graffing.html> [online]. [cit. 2012-06-02]
<http://nuno.zeblog.com/> [online]. [cit. 2012-06-02]
- [24] <http://www.25ah.se/> [online]. [cit. 2012-06-09]
- [25] <http://peterstrain.co.uk/> [online]. [cit. 2012-06-08]
<http://inspirationlab.wordpress.com/2011/07/07/peter-strain/> [online].
[cit. 2012-06-08]
<http://cromeyellow.com/?p=18413> [online]. [cit. 2012-06-08]
- [26] <http://www.mariondeuchars.com/index2.html> [online]. [cit. 2012-06-17]
<http://aptstudio.com/portfolio/marion-deuchars/> [online]. [cit. 2012-06-17]
<http://www.laurenceking.com/product/Let's+Make+Some+Great+Art.htm>
[online]. [cit. 2012-06-17]
- [27] <http://www.edfella.com/> [online]. [cit. 2012-06-26]
<http://www.aiga.org/medalist-edfella/> [online]. [cit. 2012-06-26]
<http://www.noupe.com/inspiration/getting-it-wrong-edward-fella.html>
[online]. [cit. 2012-06-26]

- [28] http://brno.idnes.cz/vytahl-jsem-nuz-ze-zad-mrtveho-rika-umelec-alois-mikulka-pk2-/brno-zpravy.aspx?c=A090424_111257_brno_dmk
[online]. [cit. 2012-07-08]
<http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2010120070> [online].
[cit. 2012-07-08]
- [29] http://www.ibby.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=34:jii-alamoun-&catid=6:cena-hchandersena&Itemid=7 [online].
[cit. 2012-07-28]
- [30] <http://www.koprbooks.org/o-autorech> [online]. [cit. 2012-08-01]
<http://www.koprbooks.org/koprbooks> [online]. [cit. 2012-08-01]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

VŠUP	Vysoká škola umělecko-průmyslová
UK	Univerzita Karlova
AOI	The Association of Illustrators
VŠVU	Vysoká škola výtvarných umění

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1. *Kurent: německá novogotická kurzíva, švabach: novogotické písmo tiskové ...Str. 11*
- Obr. 2. *Psací písmo ze Slabikáře dědinské školy, 1852 ...Str. 12*
- Obr. 3. *První knížka milé mládeže česko-slovanské, Řezáč, Bulíř 1880 ...Str. 12*
- Obr. 4. *Čítanka pro školy obecné I., 1895; Abeceda ze Slabikáře Frumara-Jursy, 1909 ... Str. 13*
- Obr. 5. *Slabikář, 1912 ...Str. 13*
- Obr. 6. *Zjednodušená forma latinky zavedená 7. prosince 1932 ...Str. 14*
- Obr. 7. *Normalizované psací písmo podle předloh a metodiky Václava Pence, používané v Československu, 1953–1958 ...Str. 14*
- Obr. 8. *Současná forma latinky vyučovaná na základních školách ...Str. 14*
- Obr. 9. *Školní pera: Centropen Tornado, Stabillo Easy Original, Fabel-Castell Junior ...Str. 15*
- Obr. 10. *Slabikář, Cestička malých, 1935 ...Str. 15*
- Obr. 11. *III. Loudova kreslířská písanka, Louda 1938 ...Str. 16*
- Obr. 12. *Písanka pro zahraniční studenty, Kempná 1988 ...Str. 16*
- Obr. 13. *Písanka pro 1. ročník základní školy pro slabozraké, Flenerová-Vagnerová, 1989 ...Str. 17*
- Obr. 14. *Písanka 2. díl, Mikulenková, 1991 ...Str. 17*
- Obr. 15. *Píšem azbukou, Kováčiková, Jochová 1991 ...Str. 17*
- Obr. 16. *Kreslím si a píšu, Vančurová 1993 ...Str. 18*
- Obr. 17. *Domácí písanka 1. Špačková 1996 ...Str. 18*
- Obr. 18. *Písanka 1. díl pro 2. ZŠ, Potůčková 2009 ...Str. 18*
- Obr. 19. *Theory of the Spencerian Penmanship, Rogers Spencer Platt, 1866 ...Str. 19*
- Obr. 20. *D'Nealian cursive writting, D'Nealian manuscript ...Str. 20*
- Obr. 21. *D'Nealian HomeSchool Activities Manuscript, Grades 1 to 3, D'Nealian 1986 ...Str. 20*
- Obr. 22. *D'Nealian Handwriting 26 Little Books from A to Z in Uppercase, D'Nealian 2001 ...Str. 20*
- Obr. 23. *Mastering Manuscript Grade 2, Handwriting Practice Book, 1978 ...Str. 21*
- Obr. 24. *Handwriting Skills Simplified Learning Cursive Writing Level C, 2000 ...Str. 21*
- Obr. 25. *Abeceda Sütterlin a Deutsche Nonnalschrift, 1941 ...Str. 22*
- Obr. 26. *Německá normalizovaná latinka, Renate Tost a Elisabeth Kästner, 1968 ...Str. 22*
- Obr. 27. *Duden Fibel. Berlin, Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Thüringen, 2005 ...Str. 23*
- Obr. 28. *Luka. Schreibheft Anfangsunterricht. Heft 3, 2007 ...Str. 23*
- Obr. 29. *Ukázka rukopisu písmem La Ronde ...Str. 24*
- Obr. 30. *Písanka z roku 1860 ...Str. 24*
- Obr. 31. *Ukázka abecedy a písanek ...Str. 25*
- Obr. 32. *Abeceda – tiskací a kurzívní forma ...Str. 25*
- Obr. 33. *Ukázka vertikálního rukopisu ...Str. 26*

- Obr. 34. Písanka „Handwriting – Practice 1“ ...Str. 26
- Obr. 35. Přeměna odpadu – Proměna duše, katalog k ekoprojektu, Lencová ...Str. 27
- Obr. 36. Rozhovory o písmu rukopisném, Lencová 2007 ...Str. 27
- Obr. 37. Comenia Serif, Comenia Sans a Comenia Script ...Str. 28
- Obr. 38. Ukázka řezů písma Comenia Script, Lencová ...Str. 29
- Obr. 39. Záložka s abecedou pro 1. třídu ZŠ, Lencová ...Str. 29
- Obr. 40. Comenia Script, praktický manuál, Lencová ...Str. 30
- Obr. 41. Comenia Script universal, praktický manuál, Lencová ...Str. 30
- Obr. 42. Písanky pro 2. ročník základní školy k nácviu písma „Comeni Script universal“, Lencová ...Str. 30
- Obr. 43. Umím psát 2, analyticko-syntetická metoda, Lencová 2008 ...Str. 31
- Obr. 44. Plakáty: Comenia Script, Barevná tabule, Vlaštovky a Strom, Lencová ...Str. 31
- Obr. 45. Pexeso „Comenia Pictures“, Lencová ...Str. 31
- Obr. 46. Písmena k vystřihování, Lencová ...Str. 31
- Obr. 47. „Dvojbaliček Comenia Script universal“, Lencová ...Str. 32
- Obr. 48. Karty s písmeny a obrázky, Lencová ...Str. 32
- Obr. 49. Srovnání klasické školní předlohy s písmem Comenia Script v praxi ...Str. 36
- Obr. 50. Vyhodnocení grafů k dotazníku o psacím písmu a Comenii Script ...Str. 39
- Obr. 51. Vyhodnocení grafů k dotazníku o psacím písmu a Comenii Script ...Str. 40
- Obr. 52. Výroba ptačího brku ...Str. 42
- Obr. 53. Logo KOH-I-NOOR HARDMUTH ...Str. 44
- Obr. 54. „Writing and Illuminating and Lettering“, Johnston 1906 ...Str. 47
- Obr. 55. Ukázky prací Georgese Mathieu ...Str. 48
- Obr. 56. Ukázky prací Nuna de Matos ...Str. 49
- Obr. 57. Konferenční centrum Skofabriken ...Str. 50
- Obr. 58. Peter Strain – Filmové plakáty ...Str. 51
- Obr. 59. Marion Deuchars – Ukázky z knihy „Let’s make some great art“ ...Str. 52
- Obr. 60. Ed Fella – Ukázky webových stránek a portfolia ...Str. 53
- Obr. 61. Alois Mikulka – Obálky dětských knih ...Str. 54
- Obr. 62. Jiří Šalamoun – Obálky dětských knih, plakáty ...Str. 55

Obr. 63. Lenka Křikavová – Autorská kniha „Vítej v lese“, 2012 ...Str. 56

Obr. 64. Kniha „MAKOKU: malá komunální kuchařka“, kolektiv 2010 ...Str. 57

Obr. 65. Naskenovaná neupravená kaligrafie ...Str. 59

Obr. 66. Podklady na plakáty ...Str. 60

Obr. 67. Plakát č. 1. „Calligraphy“ ...Str. 60

Obr. 68. Plakát č. 2. „Calligraphy“ ...Str. 61

Obr. 69. Petr Koutek ...Str. 64

Obr. 70. Eva Kolovrátková ...Str. 64

Obr. 71. Veronika Hrabcová ...Str. 65

Obr. 72. Dáša Novotná ...Str. 65

Obr. 73. Lucie Stejskalová ...Str. 66

Obr. 74. Veronika Nováková ...Str. 66

SEZNAM PŘÍLOH

1x CD-ROM